Педагог

№6 (72)
(Қараша-Желтоқсан)
(Ноябрь-Декабрь)
2022

Журнал екі айда бір рет шығады / Журнал выходит один раз в два месяца

Журнал 2011 жылдың қаңтар-ақпан айынан бастап қазақ және орыс тілдерінде шыға бастады.
Журнал издается с января-февраля 2011 года на казахском и русском языках

Республикалық ғылыми-әдістемелік педагогикалық журнал
Республиканский научно-методический педагогический журнал

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

Тағлымы терең жасампаз жан 3

М. Нургазиева

Ұрпақ тәрбиесі – ұлт болашағы 21

Б. Рысбекова

Мұғалімінің кәсіби құзіреттілігі – заман талабы 22

И. Могунова

Участие в волонтерской деятельности как средство развития коммуникативных навыков учащихся 5-7 классов 25

Е. Румбах

Блог учителя в социальной сети как одна из возможностей для развития системы электронного обучения 30

Собраться вместе, чтобы вместе работать 34

Г. Бикбаева

Воспитать – дело чести 36

А. Байдилдаева

Жер және өмір 37

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Педагог LTD» ЖШС

Бас редактор:
Гүлжанат ҚҰСТАНОВА

ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінде 15.02.2010 ж. Астана қаласында тіркеліп, №10712-Ж куәлігі берілді.

Басуға қол қойылды 26.12.2022 ж.
Офсеттік басылым.
Тапсырысы: 320.
Басылым индексі: 74312

Редакцияның мекен-жайы:
050036, Алматы қаласы,
Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел.: 8 777 194 94 58,
8 777 303 37 67.
Эл.пошта: **pedagog-ltd@mail.ru**

Журнал <<RADO Print>> баспаханасында басылды.
Алматы қ., Мыңбаев көш., 46, кеңсе 411А

Көркемдеуші және беттеуші:
Нұрзат РАЙМҚҰЛОВА

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА:
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Н. Омашев – *ҚР Жоғары мектеп Ғылым Академиясының академигі, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, филология ғылымдарының докторы, профессор.*

С. Аманжолов – *педагогика ғылымдарының докторы, ҚР Білім беру ісінің үздігі, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің педагогика факультетінің деканы.*

Ә. Дүйсебек – *Ы. Алтынсарин атындағы Қазақ Білім Академиясының вице-президенті.*

А. Миразова – *Алматы қаласы, №159 мектеп-гимназиясының директоры, ҚР Білім беру ісінің үздігі, Қазақстанның Еңбек Ері.*

Р. Кіршібаева – *Алматы қаласы, №145 мектеп директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары.*

Журнал зарегистрирован в Министерстве культуры и информации РК в г. Астане. Выдано свидетельство №10712-Ж от 15.02.2010 г.

Подписано в печать 26.12.2022 г.
Печать офсетная.
Заказ 320.

Подписной индекс: 74312

Учредитель:
ТОО «Педагог LTD»
Адрес: 050036, г. Алматы,
Мкр. Мамыр-2, 13-7.
Тел./факс: 8 (727) 255-72-94;
сот.т.: 8 777 1949458,
8 777 3033767
Эл. почта: pedagog-ltd@mail.ru

Журнал напечатан в типографии
<<RADO Print>>
г. Алматы, ул. Мынбаева, 46, оф. 411А

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Материалдарды компьютерде Times New Roman қарпімен теріп, көлемі 2 беттен аспайтын Microsoft Word бағдарламасына жазып жіберіңіз. Мақала соңында автор туралы толық әрі нақты мәлімет болуы керек. Аты-жөніңізді толық жазыңыз (Мысалы, М.Т., К.С. емес). Мақалаңызға қосымша журналға жазылғандығыңыз жөніндегі **түбіртек көшірмесін** салғаныңыз жөн. Түбіртектің түпнұсқасы өзіңізде қалсын. Ол журналды уақытысында алмаған жағдайда байланыс бөлімшесіне барып, талап етулеріңізге керек болады. Мақаланы мүмкіндігінше Интернет арқылы электронды поштаға (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru) жіберіңіз. Болмаса, факс, бағалы хат арқылы редакция мекен-жайына жіберулеріңізге болады.

Жарияланған материалдар редакцияның пікірін білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына авторлар жауапты. Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ!

Представляемые материалы должны быть напечатаны и сохранены в программе Microsoft Word. Объем не более 2-х страниц, шрифт Times New Roman. Сведения об авторе должны быть точными и полными. Фотографии высылайте отдельными файлами в формате JPEG, TIFF, не вставляя в текст статьи. К высылаемому материалу приложить копию квитанции о подписке на журнал. Материалы отправляйте на электронную почту (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru), факсом или заказным письмом.

Опубликованные материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях несут авторы. Рукописи и фотоснимки не рецензируются и не возвращаются. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале допускаются только с согласия редакции.

Тағлымы терең жасампаз жан

Ботагүл Алтайқызы ТҰРҒЫНБАЕВА, п.ғ.д., Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогика және психология кафедрасының профессоры; ҚР Білім беру ісінің үздігі; ҚР Білім беру ісінің құрметті қызметкері; Ы. Алтынсарин төсбелгісінің иегері; Ресей жаратылыстану академиясының (РЖА) корреспондент-мүшесі; Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар академиясының толық мүшесі (академигі).

1978 жылы Жамбыл педагогикалық институтын (қазіргі Тараз мемлекеттік университеті) бітірген;

1972-1981 жылдары Жамбыл облысындағы мектепте мұғалім, директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасары;

1981-1983 жылдары Алматы облысы Жамбыл ауданы оқу бөлімінде әдіскер;

1983-1986 жылдары Алматы облысы мұғалімдер біліктілігін жетілдіру институтында әдіскер, кабинет меңгерушісі, Білім беру жүйесіндегі басшы және ғылыми-педагогикалық мамандардың біліктілігін арттыратын республикалық институтта әдіскер, кабинет меңгерушісі, доцент, кафедра меңгерушісі болды.

2008 жылдан ҚазҰПУ-да кафедра меңгерушісі қызметін атқарады.

Ботагүл Алтайқызының отбасынан алған тәлім-тәрбиесі

Әкем Тұрғынбаев Алтай 1907 жылы Жамбыл облысы, Көктерек (Қазіргі Мойынқұм) ауданында дүниеге келген. Ата-анасынан ерте айырылған оны Қырғызстанның балалар үйіне туыстары жасын 3 жасқа кемітіп тапсырған екен. Сол себепті де құжат бойынша 1910 жылы туылған деп жазылған.

Балалар үйінен кейін әкем Ресейде (Москва облысының Иваново-Вознесенск қаласы) оқып товоровед мамандығын алып шығады. Оқуын аяқтаған соң Алматы қаласында еңбек етеді. Қызметі өсіп Гурьев (қазіргі Атырау) қаласында Қазпотребсоюз мекемесінің бөлімшесінде, кейіннен осы мекемеде Алматы қаласында жауапты қызметтер атқарады. Ұлы Отан соғысы басталғанда майданға аттанып, контузия және кеудесінен, аяқтарынан ауыр жарақат алып елге оралады. Алматы қаласына оралған ол өз қызметін әрі қарай жалғастырады. Алматы, Гурьев қалаларында «Казпотребсоюз» мекемесінің республикалық және облыстық бөлімдерінде еңбек еткен, кейін Мойынқұмда әр түрлі қызметтер атқарып, мұнай базасындағы жұмысынан зейнетке шықты. Соғыс басталар алдында міндетті армия қатарына шақырылып, содан ары қарай майданға аттанған, ауыр жарақат, контузия алып елге оралған жауынгер артық дүние, мал жинауды мұрат тұтпаған, мінезі қаталдау, тазалықты, тәртіпті сүйетін, адалдықтан аттамаған, өзіндік көзқарасына, ұстанымына берік кісі еді.

Анам Мұстахимова Пәшек 1920 жылы Алматы облысы Қаскелең ауданы, Кемертоған ауылында дүниеге келген. Ол кісі балалық шағы ашаршылықпен қатар келгені, анасынан 4 жасында, ал әкесінен 10 жасында қалғанын айтып отыратын. Әжесі өз ауылынан алысырақ мекенде орналасқан мектепке жол бойында аштықтан бұралып жатқан адамдардың арасымен алып барады екен. Кейде тығыз шаруасы болса, екі ауыл ортасындағы биік төбеге дейін ілесіп барып, әрі қарай өзімді жіберетін, әжемнің төбесі көрінбей қалса, ыңырсып жатқан адамдардан қорқып кері қарай қайтушы едім, оны байқап қалған әжем айқайлап мектепке баруымды талап ететін деген әңгімесін талай естіген едім.

Ауыл мектебін бітірген анам еңбек жолын Қаскелең ауданы «Прямой путь» колхозында кітапхана меңгерушіліктен бастайды. Одан кейін бастауыш мектеп мамандарын даярлайтын оқу орынында білім алып, осы ауданның Көкөзек бастауыш мектебінің мұғалімі әрі меңгерушісі болып қызмет атқарады. 1948 жылы Алматы қаласына көшіп келіп, бала тәрбиесінде үйде отырады.

Ата-анамның айтуынша, отбасында бала тұрақтамай шетіней берген екен. Осыған байланысты анамның мына бір айтқан әңгімесі әлі есімде. Бір күні Тастақ шағын ауданындағы үйлеріне түс мезгілінде бір мұсылман баласы келіп, есіктен кіре құран оқи бастайды. Соңында «үйлерінде ауру бала бар екен» - деп, «қоныс аудармасаңдар» балаларың тұрмайды дейді. Шындығында 1948 жылы туған әпкем Ботагөз қатты ауырып жатқан екен. Содан анам кешке жұмыстан келген әкеме бол-

ған оқиғаны айтып береді. Әкем біраз ойланып, үлкен, жауапты қызметін тастап, өзінің балалар үйінде бірге тәрбиеленген досы, Жамбыл облысы Көктерек ауданының бірінші хатшысы болып отырған Шымбай Базарбаевпен хабарласып, жағдайын айтады. Ол кісі көшіп келуге кеңес береді. Содан әке-шешем басындағы үйлерін сатып, ат пен шағын арба сатып алып, ең қажетті дүниесін тиеп темір жолдың бойымен Көктерек ауданының орталығы Бірлік селосына жол тартады. Жолда бастарынан өткендері бұдан да қызық болады. Темір жол бойындағы әр разъезд, станцияда сол жердегі қазақтар жөн сұрасып «бауырымыз, келініміз екенсіздер» деп қонақ етіп, қастарына бір атқосшыны ілестіріп, келесі ауылға дейін шығарып салып отырған екен. Осылайша елге жетіпті. Бұл оқиғаны ата-анам ұлтымыздың керемет бауырмалдығына, кеңпейілдігіне, қонақжайлылығына тәнті болып жиі айтушы еді.

Елге келген соң анамды аудандық партия комитетінің әйелдер бөліміне нұсқаушы, ал әкем мұнай базасында еңбек етеді. Алладан сұрағаны бала болған олардың тілегі қабыл болып әпкем ауруынан айығып, 3 жылдан соң 1953 жылы қаңтар айының ***бірі*** күні мен және менің сыңарым Серік дүниеге келіппіз. Әкем «Жаңа жыл бүкіл халықтың мерекесі, ал біздің отбасы үшін екі баламыздың туған күні де мереке болсын» біздердің төлқұжатымызға 2 қаңтар күні етіп жаздырған екен. Бұл да бір әкемнің көпшілдігін, жаны мерекені қалап тұратынын көрсетсе керек.

Бізден кейін 5 жылдан кейін 1958 жылы інім Берік туылды. Біздің 3 жасымызда осы аудандағы Хантау станциясына көшіп келіп, анам мектепке, ал әкем алдымен жив серье кейін мұнай базасында еңбек етіп, зейнетке шығады. Осы ретте мен білім алған, балалық шағым өткен, Жамбыл бабаның кіндік қаны тамған Хан тауы баурайындағы елдімекен жайлы тоқталсам деймін.

Хантау станциясы аудан орталығы – Мойынқұмнан шығысқа қарай 68 шақырымдай жерде, аталмыш таудың батыс жағында орналасқан. Хантауы – Жетісу аймағының солтүстік батыс жағында Шу-Іле Алатауының оңтүстік шығыс жағалауындағы сілемдері болып табылады. Оңтүстік батыстан оңтүстік шығысқа қарай 40 шақырымға дейін созылып жатыр. Таудың орташа биіктігі 600-650 метр. Ең биік шоқысы 1053 метр. Жергілікті халықтың айтуы бойынша, ол биік шоқыны «Сұңқар» шоқысы деп атайды. Шамасы таудың биіктігін сұңқар самғайтын биікпен ұштастырған болуы керек.

Жазба деректерде Жетісудың батысында «Қозыбасы Шу» деген жерде Жәнібек пен Керей хандар бастаған Қазақ хандығының құрылғандығы халқымыздың тарихында белгілі. Көрсетіліп отырған жер Моғолстан жері еді. Алайда, ондағылар қазақ хандарын өз жеріне келулерін қуанышпен қарсы алған. Себебі, Есенбұға ханның інісі Жүніс хан оларға осы жағынан қауіп туғызып отырған. Сондықтан Жәнібек пен Керейдің өз жеріне келіп орнығуына ешбір кедергі жасамаған. Бұл жерге келгенге дейін қазақ сұлтандары қазақ хандары деп атала бастаған. Қазақ хандығының алғашқы ту тіккен жерін айқындау үшін палеонтоло-

гиялық экспедиция жұмысы жүргізіліп, зерттеу барысында Қозыбасы деген жер Қордай ауданының шығыс жағында екендігі белгілі болған. Сол Қозыбасы жайлауында Керей хан болған. Бұл қазіргі Шу стансасының аумағы. Осы стансаның терістік шығыс жағында Хантау стансасы орналасқан. Бұл аумақта Жәнібек хан тұрақтаған. Оған дәйек, Үлкен Хантаудың шығыс жағында Жәнібек ханның «хан қорасы» деген қора әлі де бар. Сол манда «хан тағы» деген тастақты төбешіктер орналасқан. Осы айтылғандар жай, ойдан шығарылған атаулар емес, олар шындығында тарихи дәлелденген, болған оқиғалар куәсі. Бала кезімізде сол «қораларға» кіріп, «хан сатысымен» көтеріліп, «хан тағына» шығып мәз болушы едік.

Бұл деректер Хантауында хандардың өмір сүргендігі жайлы пікірлерді дәлелдейтін айғақтар екендігі күмәнсіз. Жас мемлекеттің ішкі, сыртқы, экономикалық саясатын ескере отырып, Керей мен Жәнібек тарих сахнасында «Қазақ» деп аталатын жаңа хандықты шығарып, оның байрақты туын Хантауына тіккен екен. Дәл осындай қасиетті елде туылып, өскендігімізді, өкінішке орай есейгенде ғана білдік емес пе.

Елден шыққан халық батыры Биназар Акеділұлы (1802-1860) – Ұлы жүз құрамындағы Дулат тайпасының Шымыр руынан шыққан. XX ғасырда қазақ жерінің оңтүстік аймағына Қоқан хандығы үстемдік жасап, алым-салықпен елге қатты қысым жасағанда батыр бабамыз осы қоқандаған Қоқан хандығының жосықсыз іс-әрекетіне қайтпай қарсы шығып, олармен батыл күрескендердің бірі болған. Батыр әруақты, ел ерекше сыйлайтын, атын естігенде дұшпандарының өзі сескенетін кісі болыпты. Сонымен қатар елінің ертеңін ойлаған Биназар батыр соңына ерткен жұртты отырықшылық тұрмысқа бейімдеп, егін егуге жұмылдырған. Ол қаздырған тоғаннан аққан су кейінгі ұрпақтардың кәдесіне жақсы жарауда. Бейіті Хантауы қыратының «Сұңқар» деген шоқтығында орналасқан. Батырдың тікелей кіндігінен тараған ұрпақтары менің туған ауылым Хантау стансасында тұрады. Бүгінде Хантауға жақын орналасқан үлкен елді мекен Биназар ауылы деп аталады. Осы бабамызды еске алуға арналған үлкен мерекелік шараға шақырылғанда мына төмендегі өлең жолдарын арнаған едім.

Қасиетті Хантауы туған жері бабаның,
Осында мен қаншама ақсақалдан бата алдым.
Туған тағы осында Биназардай атамыз,
Өмірінің өткізіп ауыр мезгіл, қатал күн.

О, туған жер ырыс бағым бір сенде,
Еске аламын өзіңді қайда мен жүрсем де.
Шәмші аға ән арнап асқақтатқан атыңды,
Саған қарай түремін, құлағымды түрсем де.

Ақын менен батырдың мекенісің мәңгілік,
Атың тұрар жадымда қашанда да жаңғырып.
Жүрсем алыс өзіңнен сағынышым басылмай,
Әнге қосам еске алып, талай таңды таңға ұрып.

Тиым салып қаншама жауларына жосыған,
Керей менен Жәнібек осы жерде қосылған.
Ел бірлігін паш етіп мәңгілікке апарар,
Танбашы бір, туған жер қашанда да осыңнан...

Менде міне, көппенен мақтан етіп жатырмын,
Дүбірлеген асында Биназардай батырдың.
О, туған жер, ел жұртым рақымет айтамын,
Келелі бір кеңеске, қызым бар деп шақырдың.

Сәл тарихи деректерге шегіністен кейін отбасына қайта оралсақ, анам өте тазалықты сүйетін, үй шаруасы мен негізгі қызметін қатар алып жүрген, ауыл елге сыйлы азаматша болатын. Аудандық совет депутаты, халық сотының заседателі сияқты партия, совет жұмыстарын атқарған белсенді, халық қалаулысы еді. Ал әкем болса, жұмысында іскер басшы, отбасында мейірімді әке болатын. Жастайынан орыс тілді ортада өсіп, еңбек еткенімен ана тіліне деген құрметі ерекше еді. Барлығымыздың қазақ мектептерінде білім алуымызды қалап, отбасындағы үшеуміз ұлттық мектепте, тек кіші інім ғана орыс сыныбын тәмамдады.

Біздің үйде бір жаңа кітап шықса барлығымыз таласа оқитын дәстүр бар еді. Жанұядағы төрт бала артық еркелемей, ата-анамыз күні бойы жұмыста болғандықтан, отбасының барлық шаруасын атқарып өстік. Бос жүру, уақытты ойынмен өткізген кездеріміз болған жоқ десем болады. Сөйте жүріп үздік оқушылар қатарында болдық, мектептегі қоғамдық жұмыстарға белсене араласатынбыз. Әр түрлі үйірмелер, пионер, комсомол ұйымдарының жұмыстары сеніп тапсырылатын.

Мұғалімдік мамандыққа келуім

Алақандай ауыл мектебінің оқушысының үлкен өмірмен байланысы өзінің мұғалімі арқылы жүзеге асады емес пе. Сол кісі арқылы көзі ашылып, көкірегі оянады. Мен де өзімнің көптеген қатарластарымдай алғашқы ұстазым, талантты педагог, Мәншүк Мәметова атындағы Қызылордадағы қазақ қыздар педагогикалық училищесінің түлегі Кәмиля Сағымбайқызы Найманшаловадан тіл мен әдебиет, есеп пен қоршаған әлем, сол әлемнің әсем саздары мен бояулары жайлы білім ала отырып, «мұғалім» деген ғажап мамандыққа деген балалық махаббатым оянды. Оқушы бола тұра орайы келген тұстарда басқа оқушылар алдында өзімді «мұғалімдей» сезінетін сәттерді ұстаздарым байқайтын болған-ау асылы, нашар оқитын оқушыларды «оқытуды», олармен сабақтан соң қосымша жұмыс жасауды сеніп тапсырушы еді. Бұл жұмысты асқан жауапкершілікпен атқаруға тырысатынмын. Мектепті бітірген соң сүйікті ұстазым бітірген оқу орнында оқып, бастауыш сынып және музыка пәнінің мұғалімі мамандығын алып шықтым.

Осы тұста бір қызық оқиға жайында айта кетсем. Училищеге құжат тапсырып, емтихандардан, олардың ішінде музыкалық қабілеттерді тексерген сынақтардан сүрінбей өткен соң, бұйрықты күтіп жүргенбіз. Хабарландыру шыққан күні барып

оқысам, менің фамилиям «музыка бөліміне» түскендерді бастап тұр. Музыканттарға, өнер адамдарына деген ауыл баласының естіген пікірлерінен бе, әлде бастауыш мектепке мұғалім болмай қалатын болдым деген қауіп пе білмеймін, мені сол кездегі директорымыз Ұлмекен Ыбырайқызы Рысбекова апайдың алдынан бір-ақ шығарды. «Музыка бөлімінде оқымаймын» - деп қиғылық салдым. Содан апай ауылымның адресін алып, ертеңіне анаммен байланыс жасауға тапсырыс беріп, белгіленген уақытт келуімді тапсырды. Келесі күні апайдың жұмыс кабинетінде анаммен сөйлесіп ол кісіге менің ***екі*** мамандық алып шығатынымды сабырмен түсіндіргені, анамның тұтқаның екінші жағынан маған «оқы» дегені әлі көз алдымда.

Мәншүк Мәметова атындағы Қызылордадағы қазақ қыздар педагогикалық училищесі еліміздің атақты қыздары қоғам қайраткерлері мен өнер адамдары: Білім және ғылым министрі болған Ш.К. Беркімбаева, Парламент депутаты қызметін атқарған М.Б. Жүйріктаева, ақын Н.А. Лушникова, әншілер Б. Әшімова, С. Боранбаева, Г. Қарамолдаева, М. Ералиевалар, ғалым педагогтар: Ә.С. Бейсенова, Қ. Меңдаяқова, Ш. Таубаева, А.С. Әмірова, т.б. білім алған, ұстаздарды дайындаудағы даралығымен танымал оқу орыны.

Сол оқу орнында білім берген аяулы ұстаздарым Кенжегүл Әбуқызы, Жұмағали Ерғалиұлы, Нэлли Александровна, Пірман Әбуұлы, Дариға Жүсіпқызы, Валерий Никулин, т.б. біздің жақсы маман болып қалыптасуымыз үшін көп еңбек сіңіріп, өз үлгілерімен ұстаздықтың ұлы жолына бастады.

Жоғары білімді Жамбыл педагогикалық институтының филология факультетінде алдым. Бұл университет те талай майталмандарды қанаттандырған, республиканың, облыстың білім ошақтары үшін сан мыңдаған мамандарды дайындаған іргелі білім ордасы.

Адал еңбек адастырмайды

Еңбек жолым туған ауылым Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы Хантау станциясындағы № 303 сегізжылдық мектепте бастауыш сыныптарда мұғалімдік қызметтен басталды. 4-сыныпқа жетекші болып тағайындалған, сабақ берген шәкірттерім қазір бір-бір мамандық иелері. Жас маман ретінде мектептің барлық жұмыстарына араласып, әсіресе оқушылардың хорын, вокалдық тобын, әнші балаларын тәрбиелеп таланттарын ұштауға ат салыстым деп айта аламын. Мектептің комсомол ұйымының жетекші ретінде ауыл, аудан көлемінде үлкен іс-шаралардың басы-қасында жүретін шақтар маман, адам ретінде шынықтырды десем қателеспеймін. Ауыл мектебіндегі 4 жыл табысты еңбектен соң, осы ауданның К. Маркс атындағы орта мектебінде директордың оқу-әдістемелік жұмыс жөніндегі орынбасары қызметіне ауыстырылдым. Бұл мектепте 1976-1981 жылдары жұмыс жасап, бұдан кейін Алматы облысы Жамбыл аудандық оқу бөлімінде әдіскер болып жұмыс жасадым. Қазақстан республикасы парламаентінің 2 шақырылымының депутаты болған Мәрия Бесбайқызы Жүйріктаева сияқты іскер де талапшыл бас-

шымен жұмыс жасау арқылы үлкен өмір мектебінен өттім.

Бұдан кейінгі жұмыстарым мұғалімдердің кәсібилігін арттыру саласымен байланысты болды. Алдымен Алматы облыстық мұғалімдер білімін жетілдіру институтының әдіскері, кабинет меңгерушісі (1981-1990 жылдар арасында), одан кейін Білім беру жүйесінің басшы және ғылыми-педагогикалық кадрларының біліктілігін арттыратын республикалық институтта әдіскер, доцент, кафедра меңгерушісі болып жұмыс жасадым (1990-2008 ж.). Осы салада жүріп кандидаттық және докторлық диссертациялар қорғалды. Әр қызметімде жақсы адамдардың жанымнан табылғаны менің бақытым деп санаймын.

Жалпы өзімді мамандықты дұрыс таңдап, одан бақытын тапқан адаммын деп есептеймін. Әлі күнге дейін сабақ беру менің сүйікті ісім, ашық сабақтар өткізу, әріптестерге әдіскерлік көмек көрсетумен қызығушылықпен айналысамын. Еңбегім елеусіз қалмады: «ҚР білім беру ісінің үздігі», «ҚР Білім беру ісінің құрметті қызметкері» белгілерінің, БжҒМ бірнеше құрмет грамоталарының, «Жоғары оқу орынының үздік оқытушысы» мемлекеттік грантының иегерімін. Дегенмен ең басты марапат менің шәкірттерім мен әріптестерімнің ыстық ықыласы деп білемін.

Тұлға шығармашылығы турасындағы түйгендерім

Қай еңбекті болмасын жаңашылдықпен, табысты орындау, бұл жолда біреуді қайталамау – адамның ішкі дүниесінің өзгешелігімен ерекшеленеді, оның бойындағы күш-қуатымен өлшенеді. Бұл жайында ерте заманнан бері ойшылдар еңбектерінде айтылып келеді. Мысалы, әл-Фараби жан қуатын ***қозғалттыратын*** қуат және ***танып білетін*** қуат деп екіге бөліп, адам бойындағы танып білетін қуатты ішкі және сыртқы жан қуаты ретінде қарастырады да, «Ақыл дегеніміз тәжірибеден басқа ешнәрсе де емес» деп тұжырымдайды. Жантану ілімі Абай мен Шәкәрім мұрасының өзекті желісінің ғылыми рухани кілтіне айналып, өз заманының шырқау биігіне көтерілді. Атап айтсақ Абай:

Ақыл мен жан – мен өзім, тән – менікі,

«Мені» мен «менікінің» мағынасы – екі.

«Мен» өлмекке тағдыр жоқ әуел бастан,

«Менікі» өлсе өлсін, оған бекі, – деп, «менді» немесе бойдағы күш қуатты, әлеуетті өлтірмеуді уағыздады. Ал Абай салған сара жолды жалғастырушы Шәкәрім болса, жантану іліміне терең бойлап, «шынды білмек болсаң, алдыменен жанды білуге шақырады».

Психология мен педагогикада да шығармашылық феномені тұлғалық-даралық деңгейде қарастырылады. Осындай еңбектерді талдай жүріп адамды шығармашыл ету үшін ең алдымен оның бойындағы әлеуетін жетілдіруден бастау керек деген қорытынды жасадым. Ал әлеуетке әсер ету отбасындағы тәрбие, мектептегі оқу үрдісі, одан кейінгі білім сатылары мен ересек жастағы адамның өзіне бағытталған жұмыста-

рында мақсатты түрде жалғасқанда нәтижелі болады деп санаймын. Кәсіби шеберліктің шыңына, «акме» жағдайға жеткен мұғалімнен білім алған, өзін өзі дамытудың жолдарын меңгерген әр адамның шығармашыл болуына мүмкіндік бар екендігіне сенемін.

Шығармашылыққа бастаған баспалдақтар

Мұғалім – бар болғаны мамандық аты, сондықтан ұстаз болу осы салада еңбек етіп жатқан әр адамның басты мақсаты болуы тиіс. Әр оқушының өзін іздендіре отырып ашылмаған мүмкіндіктерін дамыту мұғалімнің біліктілігінің белгісі деп түсінемін. Оқушының танымдық қызығушылықтарын қалт жіберіп алмай, білу мен білімге қызықтыру негізінен мұғалімнің шеберлігіне байланысты, әлі де солай деп есептеймін. Олай дейтінім білім алуға құмарлық, оқуға деген тұрақты ынтаның болуы өздігінен жүретін үрдіс емес. Оны ұйымдастыру, басқару қажет. Бұл сөзсіз мұғалімнің басты міндеттерінің қатарына жатады. Әрине, оны алдымен әр мұғалім өзінен бастауы тиіс. Мұғалім, мектеп басшысы ретінде, аудандық, облыстық, республикалық деңгейдегі әдістемелік ұйымдарда жұмыс атқара жүріп жаңаша жұмыс істеу, таңдандыра, тамсандыра оқыту өмірлік ұстанымыма айналды. Бұл принциптерімде ешқашан өзгеріс болған жоқ. Ол үшін іздену, шығармашыл болу, ғылымды меңгеру мақсаттарын қойдым. Бұл менің қазіргі кезде көкейтесті болып отырған «өмір бойы білім алу» принципін ерте түсінуге әкелді.

Әдіскерлікпен қатар алып жүрген педагогикалық қызметте оқушылардың шығармашыл болуын жүзеге асыратын әртүрлі бағдарламаларды тәжірибеде қолдануды іске асырдым. 1995-2007 жылдар арасында **«ТРИЗ – өнертапқыштық тапсырмаларды шешу теориясы»** бойынша сабақтар мен сыныптан тыс жұмыстар ұйымдастыру, **«Ақыл-ой Одиссеясы»** бағдарламасы бойынша халықаралық жарыстарға командалар дайындау жұмыстарымен аса қызығушылықпен айналыстым. Оқушыларыммен Германия, Польша, Ресей мемлекеттерінде осы бағдарламалар аясында жарыстарда болып, жүлделі орындарды иемденіп қайтқан кездер ғылым мен тәжірибенің ұштасқандығының дәлелі болды деп санаймын.

Ғылымға келу – кәсіби қажеттіліктен туындады

Ғылым – адамның табиғат пен қоғам туралы объективті білімін қалыптастыруға мүмкіндік беретін танымының ең жоғарғы пішімі, оның практикалық қызметінің бір саласы. Адамзат қоғамының дамуы барысында ғылым қазіргі кезде қоғамның маңызды әлеуметтік институтына және тікелей өндірістік күшіне айналды. Ғылымның басты мақсаты – ғылым заңдарының негізінде ашылып отырған болмыс құбылысы мен үрдісін болжау, түсіндіру және жүйелеп мазмұндап беру.

Мен ғылымға кештеу келген жандардың бірімін. Оның өзіндік себептері бар. Оқу бітіріп еңбекке араластық, ауыл мектебінде 10 жыл, аудандық, облыстық оқу бөлімдерінде 6 жыл қызмет жасап, Алматыдай алып

шаһарда өз орынынды табуға кеткен жылдарды есептегенде, ғылыммен саналы түрде ақыл тоқтатқан жасымда айналыса бастадым десем болады. Ол кезде білім беру жүйесі ғылыми педагогикалық кадрларының біліктілігін арттыратын Республикалық институтта жұмыс жасайтынмын.

Институттың сол кездегі директоры Наталья Алексеевна Лебедева, оның ғылыми жұмыстар жөніндегі орынбасары Виктор Александрович Парфенов күн аралатпай маған «сіз ғылыммен айналысуыңыз керек» дегенді айта беретін. Мен оған аса мән бермей, әдіскерлік пен дәріскерлік сияқты жұмыстарды қатар атқарып жаттым. Қарбалас уақыттар өте берді. Бір күні Наталья Алексеевна кабинетіне шақырып жатыр дегенге барсам, онда белгілі ғалым Григорий Абрамович Уманов отыр екен. Сол кісіге мені таныстырып, жетекші болыңыз деген өтінішін білдірді. Григорий Абрамович сұрақтарын қойып, қандай тақырыптың қызықтыратынын айтып беруімді сұрады. Алайда менің қазақ тілінде жазатынымды естігенде, Сабыров Талғат Сабыржанұлын таңдағаныңыз дұрыс деген кеңес берді. Сол кісінің жетекшілігімен алғашқы жұмыс орындалды. Дегенмен Григорий Абрамовичпен ғылыми байланыс үзілген жоқ. 1997 жылы ол кісімен бірге Американың Кентукки штатындағы Спалдинг университетінде тәжірибе жинақтап қайттық.

Егер менің жолымда Наталья Алексеевна, Виктор Александрович, Григорий Абрамович, Талғат Сабыржанұлы сияқты ғылымға берілген, үміт күткен адамдарына жанашырлық танытатын жандар кездеспесе, ғылымға келер ме едім кім біледі.

«Бастауыш сынып оқушыларының оқыту барысында шығармашылық қабілеттерін дамыту» тақырыбында жазылған кандидаттық диссертацияда шығармашылықтың бастауы барлық адамда бар қағидасына сәйкес, оны ерте қолға алу адам үшін де, қоғам үшін аса қажеттігін, оның негізгі педагогикалық шарттары білім мазмұнын шығармашылық тапсырмалар арқылы жаңалау, оны технологияландыру, білімдік үрдістің дамытушылық сипатын арттыру екендігін ғылыми тұрғыда дәйектеуге әрекеттендім. Қазақстанның барлық мектептері аударма оқулықпен оқитын ол замандар кетіп, кейін төл оқулықтар дүниеге келді. Дегенмен олардың дидактикалық аппараты репродуктивті тапсырмалардан тұратын. Сондықтан олар негізінде шығармашылық қабілеттерді дамыту мүмкіндігі мардымсыз деуге болатын. Демек оқулықтар мазмұнын жаңарту міндеті тұрды. Бұл менің ғылыми жұмысымның тәжірибелік бөлігі болды.

Бұл ретте ғылыми жұмысыма жетекшілік жасаған педагогика ғылымдарының докторы, профессор Талғат Сабыржанұлы Сабиров ұстазым жайлы тоқталмақпын. Психология мен педагогика ғылымдарын бірдей меңгерген, ізденушіге дұрыс бағыт беріп жөн сілтейтін жаны таза азамат болатын. Әр кездесуден жақсы ой түйіп, жаңа бағдар алушы едім.

Зерттеу бойынша педагогикалық эксперимент жүргізген Алматы қаласының №145 мектебінің бастауыш сынып мұғалімдерімен, әсіресе, талантты ұстаз Зүбайда Мүфтібековамен жүргізген жұмыстар ойға

оралады. Дәстүрлі оқулықтардың мазмұнын шығармашылық тапсырмалармен толықтырып, оларды табысты орындау үшін әр сабақты технологиялық деңгейге көтеруде көп жұмыстар жүргізген болатынбыз. «Ақыл-ой Одиссеясы» («Одиссея разума») Халықаралық бағдарламасын мектептерге таратып, оқушыларымызбен алыс жақын шетелдерде өнер көрсеткен шақтар дамытушылық мектеп, орта жасауға ықпал еткені даусыз.

Оқушының шығармашыл болуы мұғалімнің жаңашылдығымен тікелей байланысты деп есептегендіктен докторлық диссертация **«Біліктілікті арттыру жүйесінде мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін дамыту»** мәселесіне арналды. Аталмыш жүйеде жасаған ұзақ жылғы еңбек пен ізденіс нәтижесінде зерттеу мәселесі бойынша теориялық нобай, авторлық тұжырымдама мен синергетика мен акмеологияның түйісіндегі парадигмалық идея жасалды. Біліктілікті арттыру жүйесінің қызметін инновациялауға қатысты әдістеме ұсынылды, тәжірибеден өтті. Олардың жетекші идеясы – біліктілікті арттыру жүйесінің қызметі арқылы мұғалімдердің әлеуетін жетілдіріп, өзінің ішкі әлеміне өзгеріс жасаудың тетіктерін меңгерту, жаңаша педагогикалық ойлауын қалыптастыру болды. Бұл жұмысқа педагогика ғылымдарының докторы Берікжан Айтқұлұлы Әлмұхамбетов кеңесшілік жасады. Барынша жағдай туғызып, жұмысымды сәтті қорғап шығуда көмегін аямады. Қазір біз қызметтеспіз.

Менің ғылыми зерттеулерімнің бағыты педагогикалық шығармашылық болғандықтан, философия, психология, педагогика, т.б. ғылымдардың түйісуінде жазылды. Ғылымдағы басты көрсеткіш – тәжірибедегі алынған сапа деп санаймын. Ғылым өндірістің, қызметтің сапасын арттырғанда ғана нәтижесі болады. Соңғы уақыттарда шығармашылыққа көп көңіл бөлінуде. Зерттеулер де жасалуда. Болашақта да адамның жасампаздығын қалыптастыру мен дамыту мәселелері күн тәртібінен түспейді деген сенімдемін. Өйткені қоғамның қозғаушы күші жаңашыл, шығармашыл, интеллектуал, дарынды адамдар. Педагогика саласындағы жаңа парадигмалар дәл осы сападағы тұлғаларды еселеп арттыру мақсатын қоюда.

Сондықтан шығармашылық педагогикасы жайлы ізденістер шет елдік тәжірибеде де үнемі назарда ұсталынып келеді. Американың Кентукки штатындағы Спалдинг университетінде өткен тәжірибе алмасу күндерінде бұған сенімім арта түсті. Әлемдік ізденістер мен тәжірибелерді зерделеуге, үйренуге, пайдалануға ден қойдым. Л. Хьелл, Д. Зиглердің «Теории личности», Д. Дьюи «Демократия и образование», Ю.Турчанинова, Н.Э. Гусинский «Введение в философию образования». Гершунский Б.С. «Философия образования XXI века», Пиаже Ж. «Избранные психологические произведения». Андреев В.И. «Педагогика саморазвития», Деркач А.А. «Акмеологические основы развития профессионализма», т.б. сияқты еңбектермен танысу менің шығармашылық педагогикасына қатысты ойларым мен көзқарастарымды тұрақтандыра түсті. Оларды біліктілікті арттыру жүйесінің оқыту

мазмұнына ендіріп, бірнеше дүркін курстық жұмыстар мен конференция, семинарлар, конкурстар мен жарыстар ұйымдастыруға негіз болды.

Шығармашыл мұғалім болу педагогикалық технологияларды меңгерумен тікелей байланысты. 1997 жылдан бастап **«Оқу мен жазу арқылы сыни ойлауды дамыту»** халықаралық бағдарламасының тренері, сертификаторы ретіндегі жұмыстарым мұғалімдердің кәсіби құзырлылығын арттыруға бағытталған үлкен жұмыстың бірі болды десем артық айтқандық болмайды.

Осындай ғылыми-педагогикалық жұмыстар мені **өзгертті ме** деген сұраққа келсек, әрине өзгертті деген болар едім. Ең алдымен бұл өзгеріс философ – ақын Сұлтанмахмұт Торайғыровтың өлеңінде айтылғандай «жақсылық көрсем өзімнен, жамандық көрсем өзімнен» екендігін, өмірдің көп жағдайда өз қолында болатындығын мойындатты. Қайраттылық пен қажырлылық, табандылық пен өзгеге де, өзіңе де талап қоюшылық, өз ісіңе басқаның көзімен қарап сыни баға беру сияқты сапаларды қалыптастырды. Дегенмен шығармашылықтың шырғалаңынының, шыңға талпынудың азабы мен тозағының болатындығын да бастан кештірді. Оған ешқандай өкініш жоқ.

Мені қалыптастырған қоғам мен қауымдастық жайында

Адам қоғамнан, ондағы өзгерістерден тыс өмір сүре алмайды. Ал мұғалім сол қоғамдағы өзгерістерді жүзеге асыратын басты тұлға. Бұл ретте әр адамның сол үрдістердің мәнін ұғып, оларға беретін өзіндік бағасының болғаны жөн. Инновациялық экономика инновациялық білімсіз жүзеге аспайды. Ал білімдегі жаңашылдық: «модернизация», «технология», «шығармашылық» түсініктерімен байланысты. Шығармашылық жеке адамның, сондай-ақ ұжымның, топтың әрекетінің нәтижесі. Еліміздегі әлеуметтік-саяси жаңарулар мен соларға сәйкес шақырғылардың барлығы мені де олардың бел ортасында жүрмесем де қатысты болуымды талап етті. Қоғамның барлық саласындағы болып жатқан жаңалық-өзгерістер өзім қызмет етіп жүрген білім беру жүйесінің де соларға сәйкес болуын міндеттеді. Бұл кезеңде де өзімнің жылдар бойы айналысқан ғылыми-педагогикалық еңбегімнің уақыт талабымен үндестігі дәлелденді.

Біліктілікті арттыру жүйесі білім саласының ең бір жаңашыл құрылымы десем артық айтқандық емес. Онда қызмет жасайтындардың өзгелерді кәсібилікке жеткізу үшін артық оқығаны мен тоқығаны, қолынан келетіні көп болуға тиісті. Ең бастысы ересектерді оқыту ерекшелігін, технологиялары мен әдістерін меңгерген болуы шарт. Осы салада елімізге белгілі ғалымдар: Ш.Т. Таубаева, К.Ж. Қожахметова, К.Х. Жаданова, А.Ә. Жайтапова, Г.Ш. Шаймерденова, Г.Қ. Меңдіғалиева, т.б. бірге еңбек еттім. Қатар жүріп біраз игі істер атқардық, бір - бірімізге қолдау көрсеттік, өзіміз де ғылыми және кәсіби тұрғыда жетілдік. Жалпы ғылым мен тәжірибені ұштастырған ғылыми-педагогикалық кадрлардың біліктіліктілігін арттыратын республикалық инсти-

тутта еңбек еткен жылдарым менің өмірбаянымдағы ең бір мағыналы, мәнді кезең деп айтқан болар едім.

2008 жылдан бастап педагогикалық мамандар дайындаудың қара шаңырағы, еліміздің ең алғашқы жоғары оқу орыны Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінде еңбек етудемін. Бұл мен ғылыми жұмыстарымды қорғаған, педагогикалық әрекетте қоян - қолтық араласып жүрген ғалым - педагогтар қызмет ететін білім ордасы. Осындағы белгілі ғалымдар Н.Н. Хан, Р.А. Жаңабаева, Ә.С. Әмірова, А.Е. Манкеш, Д.Н. Исабаева, павлодарлық Е.Ө. Жұматаева, астаналық Р.К. Төлеубекова, т.б. мен ғылыми және әріптестік қарым-қатынасты жоғары бағалаймын.

Педагогикалық білімнің беталыстары ғасырдағы өркениет пен азаматтық қоғам алдында тұрған міндеттермен тікелей байланысты. Олар: тұлғаны өмірдің барлық кезеңдерінде тұрақты дамыту мен оның өзін-өзі жетілдіруі, кәсібилікке ерте бағыттау және кәсіби ұтқырлықты дамыту, т.б. Қазіргі кездегі жоғары білімнің мақсатына жаңаша түсінікпен қарасақ, оны дамытудың басты стратегиялық бағдары – өмірге жауапкершілікпен қарайтын, дүниетанымдық мәдениеті жетілген, шығармашылық ойлауға дағдыланған, іскерлік қабілеттілігі биік, гуманистік ойлауы басым, инновациялық ілімімен қаруланған адамгершілік қасиеттері мол білікті мамандардың жаңа ұрпағын қалыптастыру болып табылады.

Осыған орай жоғары оқу орындарында білім алушылардың: қоршаған әлемді тұтас қабылдап, онымен бірлікте екендігін сезіндіру, әрекеттің нәтижесі мен үрдісін тұтастықта қабылдау дағдыларын қалыптастыру;

- тиімді шешімдер қабылдау, әртүрлі өзгерістерге бейімделе алу, әрекет барысындағы түрлі жағдаяттарды болжай білу, олардың алдын алу технологияларын меңгерту;

- әрекетті ұйымдастыруда жүйелілік амалын және жалпы әдіснамалық ұстанымдарды басшылыққа алу мәдениетін меңгерту, сондай-ақ, болашақ маманның пайымдау мен іс-әрекеттегі толеранттылығын қалыптастыру қызметтерін атқарады.

Бүгінгі таңда бұрынғы жоғары білім беру жүйелерін осы замандағы әлеуметтік, экономикалық даму тұрғысынан жетілдіру талап етіледі. Ең басты мәселе – білімді жетілдіру, жаңа жүйеге көшу болып табылады. Бұл қоғам талабы.

Еліміздің ең бірінші оқу орнындағы қызметімнің қиындығы мен қызығы жайлы

2009 жылы ректоры сол кездегі университет ректоры С.Ж. Пірәлиевтің шешімімен университет ішінде Магистратура және PhD докторантура дербес институт болып бөлініп шықты. Инновациялық бағытта білім беретін мұндай институттың ашылуын зор қуанышпен, әрі құлшыныспен қабылдадық. Ондағы 7 кафедрада елімізге, алыс-жақын шет елдерге белгілі ғалымдар жұмыс жасайды. Бұл республикада алғаш ашылған және әзірге баламасы жоқ құрылым болды.

Өзім басқарған отырған психо-

логиялық-педагогикалық мамандықтар кафедрадасы жоғары кәсіби білім беру мемлекеттік стандарттарына сәйкес мына төмендегі мамандықтар бойынша педагогика ғылымдарының магистрлерін:

6M010200 – Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі

6M010100 – Мектепке дейінгі оқыту және тәрбие

6M050300 – Педагогика және психология

6M050200 – Психология

6M010500 – Дефектология

6M010800 – Дене мәдениеті және спорт

Және төмендегі 2 мамандық бойынша PhD докторларын дайындайды:

6D010300- Педагогика және психология;

6D010200 – Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі.

Магистратура және докторантура негізінде ғылыми-педагогикалық мамандар дайындау – ол мақсатты, жүйелі, еліміздің қажеттіліктеріне сай, ғылым мен білімнің халықаралық деңгейлеріне кірігуіне мүмкіндік беретін үрдіс. Ғылыми-педагогикалық кадрларды мақсатты түрде дайындау – білімнің деңгейін көтеру, экономиканы және ұлттық қауіпсіздікті жүзеге асыру деген сөз.

Бұл басқыштың бітірушілері таза ғылыммен айналысуға, не ғылымды педагогикалық қызметпен ұштастыруға мүмкіндік алады. Магистратура мен докторантурада білім алушылар өндірістен қол үзіп, тек күндіз оқиды. Білім мазмұны алдыңғы басқыштағы білімдерін тірек ете отырып, жалпы кәсіби, әлеуметтік-тұлғалық, ұйымдастырушылық-басқарушылық, зерттеушілік құзырлылықтарын дамытуға бағытталады. Магистранттар мен докоранттарды өз бетінше білім алуға, өзіндік ізденістің тетіктерін меңгертуге үйрету керек. Олардың ақпараттармен жұмыс жасай білу, сол ақпараттар ағынынан өзіне қажеттісін таңдап ала білу, оларға сыни тұрғыда баға бере білу дағдыларын қалыптастыру қажет. Жалпы қазіргі жастардың функционалдық және сыни сауатты болуы тиіс деп есептеймін.

Өз тәжірибемізде осыған көп көңіл бөлдік. Ғылым жолына дұрыс бағыттау үшін 1- курстан бастап белгілі ғалымдардан ғылыми жетекшілер бекітіліп, олар білім алушының оқу үрдісінде, ғылыми-зерттеушілік жұмыстарда талантын, қабілеттерін, шығармашылығын ашуға көмектесуі жүйеге келтірілді. Болашақ ғылыми-педагогикалық мамандардың ғылыми зерттеу жұмыстарының тақырыптарын бекітуге аса жоғары мән берілетін. Тақырыптардың еліміздің индустриялық-экономикалық және әлеуметтік дамуының стратегиялық бағыттарына сәйкес болуы басты назарда ұсталды.

Диссертациялық жұмыстар тақырыптары мамандықтар бойынша университет ғалымдарынан құрылған ***үйлестірушілік-кеңес берушілік комиссия*** мүшелерінің талқысынан өтіп барып бекітілуге ұсынылуы, ғылыми жетекшілер – зерттеу тақырыптары бойынша білім алушылармен тұрақты кездесіп, ақыл-кеңес беріп тұруы жолға қойылды Оқу ба-

рысында ғылым философиясы, ғылыммен айналысудың әдіснамасы мен оны ұйымдастырудың әдістері арнайы теориялық және практикалық тұрғыда үйретілді. Сонымен қатар магистранттар мен докторанттар іргелі және қолданбалы зерттеу жұмыстарын жүргізуге қатыстырылуы олардың сапалы маман болып шығуларына зор көмегін тигізді деп айта аламын.

Болонья үрдісі негізінде ғылыми педагогикалық мамандарды дайындау академиялық ұтқырлық жағдайында шет елдермен тұрақты байланыста болуды талап етеді. Қоғамның мақсат-міндеттерінің ауысуына қарай оқыту жүйесінің өзгеруі заңды құбылыс. Жоғары оқу орындары көшкен оқытудың кредиттік жүйесі білім алушыны субъектілік жағдайға қоятын, оның еркіндігі мен дербестігін есепке алатын, өз бетінше ізденіп, өз бетінше білімденуге, өзін өзі жетілдіруге мол мүмкіндік береді. Жоғары білімнің мазмұны мен құрылымын Болонья үрдісінің параметрлеріне сәйкес келтіру арқылы жоғары білімнің еуропалық аймаққа кірігуі қамтамасыз етіледі.

Академиялық ұтқырлық немесе магистранттың шет елдік оқу орындарында тағлымдамадан өтуі тек осы жаңа жүйе жағдайында ғана мүмкін болып отыр. Психологиялық-педагогикалық мамандықтар кафедрасында білім алып жатқан 2-курстың ең үздік магистранттарын әр жыл сайын шет елдік жоғары оқу орындарында болып, сол университеттерде жұмыс жасайтын белгілі ғалымдардан дәріс алып, білім мекемелерінің жұмыстарымен танысып, кітапханаларда өз зерттеу жұмыстары бойынша материалдар жинақтаумен айналысып қайтуын дәстүрге айналдырдық деуге болады. Кафедра жұмыс жасай бастаған уақыттан бастап докторанттар Түркия мемлекеті Анкара қаласындағы Гази, Анкара, Венгрияның Печ, Болгарияның Великтырнов, Литваның эдукология университеттерінде білім алып, зерттеу материалдарын және тәжірибе жинақтады.

Ал магистранттар Москваның мемлекеттік педагогикалық, Литваның эдукология, Киевтегі Т.Шевченко атындағы, Болгарияның әулиелер Кирилл мен Мефодий атындағы және Германияның Лейпциг университетінде ғылыми тағлымдамадан өтті.

Сонымен қатар шет елдік ғалымдардың дәрістері мен шеберлік сыныптары жоспарлы түрде ұйымдастырылады. Тек үстіміздегі жылы ғана кафедра білім алушыларына Москвалық педагогика ғылымдарының докторы, профессор А.И. Джуринский, Анкара университетінің профессорлары М. Таспинар мен С. Огулмуш, Печ университетінің докторы Б. Лабада, Вильнюс университетінің профессорлары Э. Мартишаускене мен А. Галкиене, Донгдунк университетінің докторы На Мин Шин, АҚШ-тың Спенсер Кларк, т.б. дәріс берді. Бұл жұмыстардың қазіргі білімді интернационалдандыру мен әлемдік білімдік кеңістікке кіріктіру мәселелерін шешуге ықпал ететіндігі сөзсіз.

Оқытушылардың білім берудің жаңа технологияларын оқып үйренуі – кафедра жұмысындағы басты бағыттардың бірі болып есептеледі. Сол мақсатта кафедрадағы әдіснамалық семинар, шығармашылық шеберханалардың, оқытушылар жүргізетін шеберлік сыныптардың әлеуеттері толық пайдаланылады. Олардың өз елімізде, шет елдерде курстардан өтіп тұрулары қадағаланып, кәсібиликті жетілдіріп, біліктілікті арттырулары назардан түспеді. Кафедраның 5 профессоры Германияның Дюссельдорф қаласындағы ғылыми ақпарат орталығында, 7 кісі Чехияның Прага қаласындағы «Заманауи білім орталығында» білім жетілдіріп қайтуын ұйымдастырған болатынмын.

Университетте іргелі және қолданбалы ғылыми жобаларды орындаумен айналысамын. Мысалы: БжҒМ жариялаған ғылыми жобалар конкурсы бойынша 2009-2011 жылдары *«Научно-педагогические основы модернизации подготовки специальных педагогов в условиях кредитной технологии обучения»* тақырыбындағы; 2012-2015 жылдары *«Теоретико-методологические основы профессионального развития научно-педагогических кадров на этапе послевузовского образования»* атты іргелі зерттеулер жүргізу жұмысына жетекшілік еттім, сондай-ақ *«Модернизация и развитие учебных программ по педагогике и образовательному менеджменту в странах Центральной Азии»* (2014-2016 ж.ж.) тақырыбындағы халықаралық ТЕМПУС ұйымы тарапынан жүргізілген зерттеуге және қазіргі кезде *«Үздіксіз кәсіптік педагогикалық білім берудің қазіргі жай-күйі және Lifelong Learning Teacher (педагогтің үздіксіз білім беруі) Тұжырымдамасын әзірлеу»* тақырыбындағы іргелі зерттеу жұмысының қатысушысымын.

Профессор ретінде магистерлік және докторлық зерттеулерге жетекшілік етемін. Менің жетекшілігіммен **1** ғылым кандидаты, **8** Ph.D докторы, **30-**дан аса педагогика магистрлері дайындалды.

Оқытушылық пен ғылымды қатар алып жүру қазіргі бізге қойылып отырған талап. Бұл ретте **230 –** ға жуық ғылыми еңбек: оның ішінде «Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі», «Педагогика және психология» мамандықтары бойынша магистратура және докторантура үшін мемлекеттік білім беру стандарттары, типтік оқу бағдарламалар, **3** монография, **12** оқу құралы, **16** ғылыми-әдістемелік және ғылыми-практикалық құралы жарық көрді. ҚР БжҒМ ұсынған жалпы білім беретін мектептердің **2-4** сыныптарына арналған «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша оқу-әдістемелік кешеннің авторы болғанмын.

Кафедра профессоры ретінде ол әріптестері мен университет, институт оқытушылары үшін тұрақты ашық сабақтар, шеберлік сыныптар өткізіп тұрады. Сабақтарымда білім алушылардың субъектілігін, шығармашылық әлеуетін дамытуға ықпал ететін оқытудың жаңа технологиялары мен интербелсенді әдістерін қолдана отырып студентке бағдарланған білім беру, құзыреттілік тұғырды басшылыққа алып отырамын. Бұл ретте шет елдерде ғылыми іс сапарлар мен тағлымдамалар барысында жинақтаған тәжірибе көп көмектесті. Білімімді, ғылыми деңгейімді арттыру мақсатында

Американың Кентукки штаты Луисвилл, Германияның Дюссельдорф, Лейпциг; Чехияның Прага, Оңтүстік Кореяның Сеул; Түркияның Анкара, Стамбул, Ирландияның Корк; Қытай ХР Бейжін қалаларындағы ғылыми ақпарат орталықтары мен университеттерде біліктілік арттыру курстарынан өткенмін. Еңбектерім Ресей, Белоруссия, Польша, Германия, Түркия, Литва, Чехия, т.б. мемлекеттерде, ал **8** мақала **Scopus, Web of Science** базаларындағы басылымдарда жарияланса, **3** ғылыми еңбекке авторлық құқық куәлігі берілді.

Оқытушылық және ғылыми еңбектерден басқа әр салалы қоғамдық жұмыстарға да белсене араластым. Атап айтқанда, **2008-2010** жылдары Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық Білім Академиясының педагогика ғылымдары дәрежесін беру жөніндегі ОД.14.65.02 Диссертациялық кеңесінің мүшесі ретінде еліміздің ғылыми кадрларын даярлауға үлес қостым деп айта аламын. **2011-2021** жылдары Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті жанынан БжҒМ БСБК шешімімен ашылған 6D010000 – Білім (гуманитарлық ғылымдар) бағыты бойынша «философия докторы» ғылыми дәрежесі үшін диссертациялар қорғалатын **Диссертациялық кеңесті** басқару сеніп тапсырылды. Бұл жұмыста еліміздің әр түрлі жоғары оқу орындарынан келген жас зерттеушілердің жұмыстарының табысты қорғауына үлесімді қостым деп айта аламын. Сонымен қатар «Вестник Челябинского университета» (Ресей), Гданьск университеті (Польша) шығаратын «Health Psychology Report», Қазақстан педагогика ғылымдарының Хабаршысы; республикалық ғылыми-әдістемелік «Қазақстан мектебі» журналдарының редакциялық алқа мүшесі ретінде қоғамдық жұмыстар атқарып келемін.

Еңбектің еленгені бір бақыт қой. Көп жылғы ғылыми-педагогикалық еңбектегі табыстарым үшін Қазақстан Республикасы білім беру ісінің үздігі **(1995 ж.)**; Қазақстан Республикасы білім беру ісінің құрметті қызметкері **(2005 ж.)**; Ы.Алтынсарин **(2016 ж.)** төс белгілерімен марапатталдым. **2011** жылы *«ЖОО үздік оқытушысы»* мемлекеттік грантын иелендім, **2014** жылы өткен республикалық «Үздік әдіскер» конкурсының **2** – орын жеңімпазы. **2015** ж. Ресей жаратылыстану академиясының (РЖА) корреспондент-мүшесі ғылыми атағы берілді. **2017** жылы Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар академиясының толық мүшесі (академигі) болып сайландым.

Қазіргі кезде Педагогика және психология кафедрасында профессорлық қызметтемін. Ғылымға бет алған шәкірттер тәрбиелеу, болашақ педагогтарды даярлаумен қызыға айналысамын. Өйткені қазіргі жастар үшін ізденуге мемлекет және оқу орыны тарапынан барлық жағдайлар жасалған, тек ынта мен жігер, мақсаткерлік таныту қажет. Оларға түрткі болу, бағыт беру біздің ісіміз деп білемін.

Өнер деген өріс жайлы

Менің ата-анам өнерден құралақан емес еді. Отырған жерлерінде ән айту, анамның аздап өлең шығару қабілеттері бар болатын. Содан болар кішкентай кезімнен музыканы жақсы көріп өстім. Би билеп, ән айттым, 6 сыныптан бастап баянда

ойнауды өз бетімше үйрендім. Кейін Кызылордадағы училищенің музыка бөлімінде оқи жүріп, баян мен бірге қобыз аспабын меңгердім.

Өзім турасында айтар болсам, мен де өнерден өмірді іздедім. Әсіресе қазақ әндерінің мол қазынасының тәрбие құралы екендігін, жанға нәр беретін қуатын ерте ұқтым. Бұл үшін ата анама, өмірде болған ұстаздарыма, мені қоршаған адамдарға шексіз рахметімді айтамын. Ұстаздық ете жүріп өнерден қалыс қалмадым. Елде жұмыс етіп жүрген жылдары сол кездегі аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы А.Назарбековтың басшылығымен әр салада еңбек ететін жастардан құрылған «Мойынқұм» халықтық этнографиялық ән-би ансамбілінің мүшесі ретінде республика қалаларында, Москвада, ал 1976 жылы Португалияның 10 қаласында өнер көрсеттім. Шығармашыл тұлға ретінде музыканы, кітап оқуды, саяхаттауды сүйемін.

Дегенмен, мұғалімдік қызмет әртістікпен туыстас мамандық қой. Сондықтан бір-бірінен бөліп қарамадым. Оқушыларды оқыта жүріп өнерге баулу олардың жоғарыда айтып кеткен әлеуеттерін ашуға жағдай жасайтындығын, өмірдің қанық, мәнді, мағыналы болуын қамтамасыз ететіндігін өз тәжірибем көрсетті. Педагогикалық қызметті де өнер деп түсініп, өзімді содан таптым.

Достар мен бен жолдастар жайлы

Достық деген өзіндік жауапкершілікті талап ететін мәңгілік құндылық. Мен достық туралы сөз айтқанда ең алдымен сыныптасым Айнаш Боташева, алматылықтар Раушан Ақшалова, Мансура Аманбаева, Роза Баймұхамедова, Күләнда Ерешева, қостанайлық Раиса Ищанова, шымкенттік Ұлмекен Панзабекқызы, Пістекүл сияқты ақ көңіл адал құрбыларымды ауызға аламын. Ал «құдай қосқан» көршілер: Раушан Ғаббасовна, Гүлнара Шахановна, Жанар... әрдайым жанымнан табылатын отбасы мүшелеріндей.

Одан кейін Алматыда жұбымыз жазылмай келе жатқан, барлық қызықты да қиындықты да бірге көтеріскен «Ақсай ауылы» атанған: Кеңшілік – Мақсат, Қанат – Шарипа, Байғали – Жексен, Хайролла – Асыл, Жақан – Бақыт, Майраш – Тамараларды тілге тиек еткен болар едім. Бұлардың барлығы қоғамдық қызметтің әр саласында абыроймен еңбек етіп жүрген жандар. Мен олардың барлық істерінің оң болып, тек балаларының қуаныштарына бөленуін тілеймін.

Осы қатарда жаны жақсы адамдар, үлгілі отбасы Жаха мен Зина, Кеңес пен Катя, Елемес пен Зүбайда, Бақыт пен Алмаш жанұяларын атап өтемін. Олар менің барлық жетістіктерімнің куәгерлері, шын қуанып, уайымыңды бөлісе білетін асыл жандар.

Жалпы Қазақстанда мені білетіндер, мен білетіндер көп, олар білім саласында еңбек етеді.

Жастар жайлы айтарым

Менің маңайымдағы жастар ерекше күш десем артық емес. Олармен бірге болу есейгендікті ұмыттырып, жақсы энергетика жинауға көмектесіп, позитивті ойларға бөлейді. Бұлар адам үшін соншалықты маңызды дүниелер ғой. Сіңлімдей болып кет-

кен ғылым докторлары: алматылық Гүлзия Пірәлі, тараздық Тұрсынай Әбдіқадырова, ғылым кандидаттары алматылық әнші-композитор Гүлнұр Өмірбаева, қарағандылық Зейнегүл Көпбаева, алматылық мектеп директоры Күләй Аманжолова, шет елдік компания қызметкері Әлия Іргебаева, мектептің оқу ісінің меңгерушісі Шолпан Ыдырысова тағы басқаларды атап өткен болар едім. Бұлардың әрқайсысының мен үшін орыны ерекше. Олардың бірі концертке шақырса, екіншілерімен театрға, кездесулер мен кештерге барамын, әртүрлі тақырыптарға пікір алмасамыз. Оқығанымыз бен түйгенімізді таразылаудан жанымыз жадырап, өмірге құлшынысым артады. Сондықтан әріптес сіңлілермен жүздесуді асыға күтемін, өзім де бар ықыласыммен қолдау көрсетіп отыруды міндетім деп санаймын.

Әсіресе, шәкірттерім PhD докторлары: атыраулық Ғ. Қабекенов, қызылордалық Б. Бекжанова, А. Жолмуханова, павлодарлық Г. Аспанова, алматылықтар: А. Мошқалов, Б. Атабекова, Г. Таженова, Ә. Белегова, т.б. ғылым, педагогикалық үрдіс, жастар тәрбиесі жайлы пікір алмасулардың орыны ерекше. Олардың ғылыми, кәсіби тұрғыда өсуін көру бір ғанибет.

Құттықтау тілегі

Қымбатты Ботагүл Алтайқызы!

Тек сіз үшін жұпар иіс шоқ гүлі,
Ақындардың арналсын тек от жыры.
Туған күніңіз құтты болсын құрметтім,
Педагогика ғылымының докторы!
Білімнің кеңейткен тек керегесін,
Еңбек сүйген еліңіз қалай елемесін.
Ұлағатты ұстаз деген Сіздей болсын,
Шәкірттерінен аямаған өнегесін.
Білім – қайық, ғылым деген – теңіз ғой,
Әрбір адам – бұл өмірдің жұлдызы.
Білім шамын жаққаныңыз негіз ғой,
Құрметтейміз, қадірлейміз Сізді біз!
Қуанары туған елдің сөзсіз ғой,
Мерейжасқа толып жатса бір қызы.

Ботагүл Алтаевнадан білім алған Абай атындағы ҚазҰПУ-дің барлық шәкірттері атынан

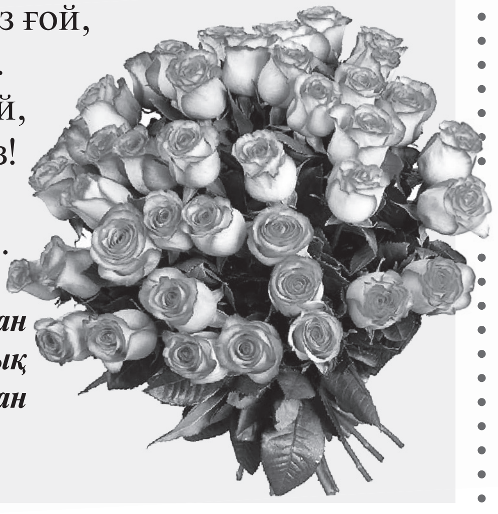

Ұрпақ тәрбиесі – ұлт болашағы

Мираш Азаткалиевна НУРГАЗИЕВА,
Әл-Фараби атындағы №145 жалпы білім беретін мектептің физика пәнінің мұғалімі.
Алматы қаласы.

Мақсаты:

Сынып жетекшілермен бірге тәрбие жұмысындағы кейбір проблемаларды шешу жолдарын қарастыру.

Болашақ жас ұрпақты тәрбиелеуде бірінші бесік – отбасы, ата-ана тәрбиесі болса, екінші бесік – білім беру мекемесі. Заманға лайық тәрбие мен білім беру жұмысын кешенді ұйымдастыру жаңа технологияларды, тың идеялар мен шығармашылық, инновациялық жаңашылдықты қажет етеді. Сондықтан жас ұрпаққа білім беруді үздіксіз жетілдіру мәселесі толассыз күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге жүрері анық. Жас жеткіншектердің тәрбиелі де білімді болып, еліміздің мақтанышы болуға тәрбиелеу мақсатында мектебіміздің сынып жетекшілер бірлестігінің ұйымдастыруымен «Ұрпақ тәрбиесі – ұлт болашағы» атты сынып жетекшілерге арналған семинар-практикум өткізілді.

Семинарда сынып жетекшілер төрт топқа түстер бойынша бөлінді. Топ ережесімен таныстырылып, ұстаздардың қызығушылығын ояту мақсатында бейне ролик көрсетілді. Бейне роликтың мазмұнын ұлы ойшыл, ғұламалардың нақыл сөздерін пайдалана отырып ашты.

Ұлттық тәрбиеге байланысты ортаға тақырып тасталып, «Алты қалпақ» әдісімен ой толғау жүргізілді. Сынып жетекшілер өз ойларын еркін жеткізіп, пікір алмасты.

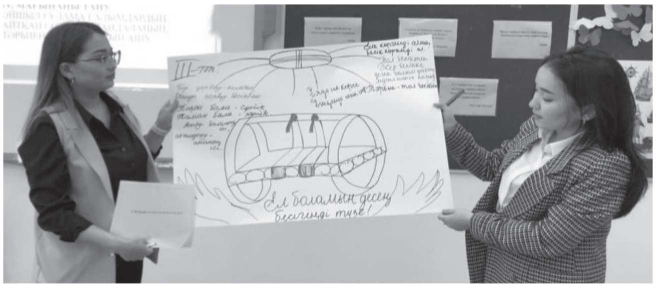

Кері байланыс ретінде сынып жетекшілер арнайы стикерлерге семинардан алған әсерлерін, ұсыныстарын жазып тақтадағы кемеге ілді. Яғни, барлық сынып жетекшінің мақсаты айқын, міндеті бір деген мағынада.

Семинар соңында, «Бала – біздің болашағымыз, олай болса болашағымыз жарқын, егемен елдің ертеңі жас ұрпақтың тәрбиелі, оқу білімімен өлшенеді. Ол үшін жан-жақты ізденіс, шығармашылықпен жұмыс істеу заман талабы. Алар асуымыз, шығар шыңымыз көп болсын! Рухы асқақ, іргесі берік ел боламыз десек, ең бастысы ұрпақ тәрбиесі мен біліміне сергек қарауымыз тиіс», - деген қорытынды жасалды.

Мұғалімінің кәсіби құзіреттілігі – заман талабы

Балғын Ардаққызы РЫСБЕКОВА,
«Бөбек Ұлттық ғылыми-практикалық, білім беру және сауықтыру орталығы». «Бөбек» колледжінің оқытушысы.
Алматы қаласы.

Мұғалімінің кәсіби құзіреттілігі – оның жан-жақты білімінен ұстаздық шеберлігімен, оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін меңгерумен өлшенеді. Мұғалім қаншалықты білімді, шығармашыл болса, оның құзіреттілік аясы соғұрлым кең болмақ. «Құзіреттілік» ұғымы педагогика саласында тұлғаның субъектілік тәжірибесіне ерекше көңіл аудару нәтижесінде ендіріліп отырған ұғым. Құзырлылық – белгілі сала бойынша жан-жақты хабардар, білгір деген мағынаны қамти отырып, қандай да бір сұрақтар төңірегінде беделді шешім шығара алады дегенді білдіреді.

Қазіргі таңда педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамыту – педагогтің кәсіби тәжірибе негізінде үздіксіз өз білімін арттыру, дамыту, шыңдауға әкелетін кәсіби тәжірибені жаңарту, жаңалықтарды қабылдау мен меңгертудің қарқынды процесі.

Білімдегі жаңашылдықты одан әрі ізгілендіру, жеке тұлғаны қалыптастыруда озық, жаңғыртылған әдістемелік жүйені меңгеру, әлемдік білім беру кеңістігіндегі ел дамуына оңтайлы ізгі қадамдарды игеру, жаңа талаптарға сәйкес жүйелі жұмыстарды жүзеге асыру білікті педагогтердің міндеті болып отыр. Заманауи білім беру жүйесінде мұғалімнің шығармашылық жағдайда жұмыс жасап, нәтижелерге жетуі үшін педагогикалық әрекетті талдап, әр әрекеттің мәнін түсінудің маңызы зор. Сонымен қатар қалыптан тыс шешімдерді жауапкершілікпен жеке қабылдай алуы қажет. Бұл педагогті оқу процесін ұйымдастыруға арналған дайын әдістерді пайдаланып қана қоймай, жеке тұлғаға бағытталған әрекетті ғылыми тұрғыда ұйымдастыра алуына жетелейді.

Білім – тоқтаусыз толассыз үрдіс. XXI ғасыр білімін біз адамның қызығушылықтарының дамуы, оның өзінің дамуы деп түсінеміз. Бұл әр адамның өзін-өзі жасампаздықпен қайта құра алуы, айналаны өзгерте алуға қатыса алуы. Ол арқылы адамның интеллектуалдық және рухани күші дамиды. Білім – мұғалім үшін

оның шығармашылық әлеуетін дамытудың үрдісі. А. Маркова мұғалімнің кәсіби деңгейге көтерілуінің төмендегідей психологиялық критерийлерін анықтаған.

- Объективті критерийлер. Мұғалімнің өз мамандығына қаншалықты сәйкес әлеуметтік тәжірибеге қосар үлесі қандай екендігі. Жоғары еңбек көрсеткіші, әр түрлі мәселелерді шығармашылықпен шеше алу біліктері, т.б. жататындығын атап өтеді.

- Субъективті критерийлер. Адамның мамандығы қаншалықты оның табиғатына, қабілеттері мен қызығушыларына сәйкес, қаншалықты ол өз ісінен қанағат табатындығымен байланысты. Мұғалім еңбегіндегі субъективті критерийлерге кәсіби-педагогикалық бағыттылық, кәсіптің маңыздылығын, оның құндылығын түсіну, маман иесі ретінде өзіне позитивті көзқарастың болуын жатқызады.

- Нәтижелі критерийлер. Мұғалім өз ісіне қоғам талап етіп отырған нәтижелерге қол жеткізіп отыр ма деген мәселе тұрғысынан қарастырады. Біреулер нәтиже ретінде оқушылардың білімдерінің стандартқа сай болуын алса, енді біреулер олардың қарым-қабілетін дамытуды алады, ал кейбіреулері оқушылардың өмірге дайындығын басты назарда ұстайды, ал оқыту нәтижесі біз үшін баланың психологиялық функциялары жетіліп, өзінің педагогикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуге қолдана алуы.

- Шығармашылық критерийлер. Мұғалім өз кәсібінің шекарасынан шыға алуы, сол арқылы өз тәжірибесін, еңбегін өзгерте алуы жатқызылады. Шығармашыл мұғалім үшін біреудің тәжірибесін қайталағаннан гөрі өз жаңалықтарын, білгендері мен түйгендерін басқаларға ұсына алуының, шығармашылық бағыттылықтың болуының мәні зор. Кәсібиліктің бірден келе салмайтындығы белгілі, оны әр мұғалім ерте ме, кеш пе меңгеруі тиіс. А. Маркова оның кезеңдерін төмендегідей етіп бөледі: мұғалімнің өз мамандығына бейімделу кезеңі: мамандықта өзін-өзі өзектендіру кезеңі: мамандықты еркін меңгерген кезең: мамандықта шығармашылық деңгейге жеткен кезең. Осылайша ғалым кәсіби құзыреттіліктің сипаттамасын шебер – мұғалімнің, жаңашыл – мұғалімнің, зерттеуші – мұғалімнің, кәсіби дәрежесіне көтерілген мұғалімдердің жиынтық бейнесі ретінде қарастырады.

Қазіргі заман мұғалімінің міндеті ғылым мен техниканың қарқынды дамып келе жатқан заманда өмір сүруге икемді, қоғам пайдасына қарай өзін-өзі толық жүзеге асыруға дайын білімді, шығармашылыққа бейім, құзыретті және бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру. Кәсіби құзіреттілік бір нәрсе жайлы беделді ой, кесімді пікір білдіруге мүмкіндік беретін білімдердің сипаттамасы ретінде қарастырылады.

Педагогтің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың шарттары:

- Әдістемелік құзыреттілік – оқытудың әртүрлі әдістерімен қарулану, дидактикалық әдістерді білу, оларды оқыту процесінде білім мен іскерлікті меңгерту үшін қолдана білу;

- Зерттеушілік құзыреттілік – оқыту мен тәрбиелеудің заңдылықтары, құрылымы туралы жаңа білімді жасау үшін педагогикалық құбылысты, актілерді оқып үйренудің ғылыми әдістерімен қарулану;

- Басқарушылық құзыреттілік – өз қызметі мен оқушы қызметін басқару тәсілімен, әдісімен қарулану;

- Ақпараттық құзыреттілік – қазіргі ақпараттық технологиямен қарулану, қажеттісін пайдалану;

- Коммуникативтік құзыреттілік – өзінің кәсібилігін үздіксіз жетілдіру, жеке және қоғамдық өмірді дамыту.

Заман талабына сай білім беру – бұл оқушыларды адамгершілік интеллектуалдық, мәдени дамудың жоғары деңгейі мен білімін қамтамасыз етуге бағытталған тәрбие беру мен оқытудың үздіксіз үрдісі десек, оның тиімділігі мен сапасын арттыру мұғалімнен оқу процесінің ғылыми теорияға негізделген және оқушының қабілеті мен бейіміне негізделген оқытудың таңдамалы, белсенді, қарқынды әдістеріне көшу болып табылады. Сондықтан қазіргі таңдағы адамзаттың тіршілігінің негізгі тұғырнамасы – білім болып табылады. Тәуелсіздік алғалы бері жыл сайын жүргізіліп, білім жүйесіне енгізіліп отырған реформалар біздің болашағымызға салынып жатқан даңғыл жол деп айтуымызға болады. Себебі, қай мемлекеттің болсын даму жолы, яғни экономикалық-әлеуметтік жағдайына тікелей апарар жол – сол елдің білімінің дамуы болып табылады. Яғни, болашақта бәсекеге қабілетті мемлекеттер қатарына ену міндеті бәсекеге қабілетті құзыретті маман мойнына жүктелетін абыройлы да, жауапты міндет болып отыр. Қорыта келгенде, О. Бальзактың «ұдайы еңбек ету – өнердің де, өмірдің де заңы» дегеніндей, оқушылардың шығармашылық қабілеті мен белсенділігін арттыруда мұғалімге үнемі ізденуге, тұрақты еңбек етуге міндеттейді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жусанбаева Г.М. Білім көкжиегі: 11/2020;

2. Қазақстан мектебі – «Педагогтың кәсіби-тұлғалық құзыреттілігі» тақырыбындағы оқу материалы. // Алматы №2, 2010. 42-43 б.

3. «Білімді ел – образованная страна» //21.01.2020;

4. https://www.tarbie.kz/25368;

5. Құндақова А. Педагогикалық шеберлік негіздері: оқу құралы. – Алматы 2014.

Участие в волонтерской деятельности как средство развития коммуникативных навыков учащихся 5-7 классов

Инна Васильевна МОГУНОВА,
учитель русского языка и литературы КГУ «Воскресеновская средняя школа» КГУ «Отдел образования Мамлютского района» КГУ «Управление образования акимата Северо-Казахстанской области»
с. Воскресеновка,
Мамлютский район,
Северо-Казахстанская область.

Аннотация. *В статье раскрыты возможности целенаправленной работы отряда волонтеров для развития коммуникативных навыков школьников, что в значительной мере способствует повышению качества знаний по русскому языку. Представлены формы организации работы по достижению конкретных целей обучения на основе продуктивной внеклассной деятельности по предмету.*

Ключевые слова: *волонтерская деятельность, коммуникативные навыки, целевая аудитория, цели обучения, способы языкового контакта, формы внеклассной работы по предмету.*

На современном этапе развития системы образования Казахстана приоритетным направлением является создание условий для формирования конкурентоспособной, гармоничной и функционально грамотной личности, способной строить траекторию своего роста на основе сформированных коммуникативных навыков. В ИМП «Об особенностях УВП в организациях образования РК в 2022-2023 учебном году» данный момент оговорен в рамках особенностей организации работы по предмету «Русский язык»: «Основная цель – формирование коммуникативной компетенции учащихся путем использования языкового и речевого материала в контексте общения..» [1] и «В целом, все содержание учебного предмета направлено на повышение культуры общения на русском языке и формирует навыки, необходимые для активной социальной и производственной деятельности конкурентоспособной личности в современном мире». [2]

Тема развития коммуникативных навыков широко рассматривается на многих интернет-площадках и не только в педагогическом ключе. «Коммуникативные навыки не теряют ценности в современном мире, где технологии позволяют получать любые интересующие знания через интернет. Развитая коммуникабельность необходима, чтобы вести эффективные переговоры, говорить

перед аудиторией, находить общий язык с собеседником, выгодно продавать услугу/товар. Да и в целом этот навык полезен для личности – благодаря умению общаться человек может успешно взаимодействовать с людьми и с самим собой. Самовыражаться». [3]

Согласно ГОСО РК «Цель основного среднего образования – формирование общей культуры личности, адаптация личности к жизни в обществе». «На основе привития ценностей образования у обучающихся должны развиваться:

9) коммуникативность и умение эффективно использовать информационно-коммуникационные средства и технологии». [4]

Коммуникативные навыки – это, по сути, умение эффективно общаться. Это способность понимать, что имеет в виду собеседник, и быть понятым им, умение договариваться, достигать своей цели через общение. Этот вид навыков выполняет множество важных функций в развитии личности:

- Обеспечивает психологический комфорт;
- Позволяет организовать совместную деятельность;
- Удовлетворяет естественную потребность человека в общении;
- Помогает самоутверждаться, социально реализовать себя.

Актуальность данного направления исследования обусловлена еще и тем, что рост активного использования гаджетов ведет к значительному снижению качества живого человеческого общения. Поэтому применение активных методов обучения – вопрос первой необходимости для развития коммуникативных навыков. Поскольку именно активные методы обучения предполагают тесный коммуникативный контакт.

Ребенок высказывается тогда, когда заинтересован. Интерес, работа на результат обязательно ведут к желанию взаимодействовать друг с другом средствами различных способов языкового контакта. Организация такой работы часто выходит за рамки урока, тем самым развивая ученика разносторонне и затрагивая широкий воспитательный аспект.

Живой интерес учащиеся проявляют к волонтерской деятельности. В нашей школе активно и плодотворно на протяжении многих лет работает несколько волонтерских отрядов.

В законе РК «О волонтерской деятельности» обозначено, что «волонтерская деятельность – добровольная социально направленная, выполняемая по свободному волеизъявлению общественно-полезная деятельность, осуществляемая на безвозмездной основе». [5] А вот как пишет о работе волонтерских отрядов ученица нашей школы Ходырева Евгения в своем сочинении «Позитивно-правильный выбор во всём – мой жизненный принцип»: «Мы складываем дрова, убираем мусор во дворе, приносим воду, моем пол, приводим в порядок огород, но, самое главное, просто разговариваем обо всем и ни о чем, просто находимся рядом и заполняем пустоту, образовавшуюся вокруг человека в силу жизненных обстоятельств. Бывает так, что просто пьем чай и слушаем рассказы-воспоминания. А иногда просто, проходя мимо, оставляем на крылечке маленький букет осенних цветов или пакет с грибами... Вроде бы ничего особенного, а так хорошо

становится, будто сам себя теплом наполняешь.

Сейчас все чаще людям хочется уединиться, посидеть в телефоне, в компьютере, а на живое общение времени нет. Только отсутствие времени тут не при чем: общение – это обмен, но не информацией, а теплом, искренностью, добротой, даже слезами и смехом, если хотите. Это труд, труд души, на который нужно потратить совсем не время. Так вот общение с пожилыми людьми – это обмен позитивным жизненным настроем, это что-то вроде создания эликсира жизни. К сожалению, мы часто не понимаем, что жизненный тонус необходимо черпать именно в общении, в проявлении интереса к другим людям, особенно к пожилым. Именно из этого складывается каждый из нас как личность». Таким образом, можно говорить о вовлечении детей в волонтерскую деятельность как способе реализации требований ГОСО РК к содержанию образования с ориентиром на результат обучения:

«п.7. В качестве базовых ценностей в содержании основного среднего образования определены:

1) казахстанский патриотизм и гражданская ответственность»

«п.10. Основные задачи основного среднего образования заключаются в формировании и развитии у обучающихся:

1) духовно-нравственных качеств;...

6) навыков самореализации и взаимодействия в социуме».

«п.13. Содержание основного среднего образования определяется с учетом следующих ориентиров:

1) соответствие динамичным запросам современного общества;...

6) обеспечение единства обучения, воспитания и развития». [6]

При переходе из начальной школы в среднее звено адаптация проходит довольно болезненно. И по итогам первой четверти значительная часть пятиклассников не подтверждает своих результатов, что их очень психологически травмирует. По итогам суммативных работ за четверти по русскому языку был проведен сравнительный анализ результатов по всем типам навыков, и выяснилось, что самые низкие баллы учащиеся получают за «Письмо» и «Слушание и говорение». Развернутый ответ также вызывает серьезные затруднения, особенно, если предполагает воздействие на определенную целевую аудиторию. По итогам учебного года были выявлены самые труднодостижимые цели обучения:

5.3.4.1 создавать тексты – повествование и описание в художественном и разговорном стилях (письмо, рекламный текст, объявление, дневник, стихотворение, сказка) с учетом целевой аудитории.

5.1.5.1 участвовать в диалоге-расспросе, меняя позицию «говорящий» на «слушающий» и учитывая возрастные особенности исполняемой роли

5.4.2.1 использовать слова с прямым и переносным значением, синонимы, антонимы, омонимы и многозначные слова, заимствованные слова, эмоционально окрашенные слова; гиперболы, эпитеты, сравнения.

В 6 классе эти цели легли в основу плана по развитию коммуникативных навыков. Реализация данного плана осуществлялась через организацию работы волонтерского отряда. В качестве образовательных продук-

тов были созданы: альбом воспоминаний «Великая Отечественная война глазами детей» (воспоминания записаны в виде интервью с пожилыми людьми, которым во время войны было от 7 до 14 лет); подготовлен и записан цикл бесед для воспитанников класса предшкольной подготовки «Времена года» с подготовкой иллюстраций и оформлением выставки рисунков по данной теме; развернутый сценарий утренника в пришкольном мини-центре «Книжкины именины» с разными видами пересказов любимых сказок; составлена викторина по мультфильмам «Фиксики» и «Барбоскины» для учащихся начальной школы; пополнили экспозицию школьного музея «Истории старых вещей» (записаны истории керосиновой лампы, веретена, ухвата и старой глиняной крынки).

К концу учебного года баллы за навык «Письмо» увеличились в среднем на два, а за навык «Слушание и говорение» – на три. Термин «целевая аудитория» перестал вводить в ступор учащихся, а приобрел понятное смысловое значение.

В этом году учащиеся, теперь уже 7 класса, продолжают развивать свои коммуникативные навыки средствами волонтерской деятельности. Разработан аналогичный план на основе целей обучения из курса 6 класса, которые способствуют развитию коммуникабельности подростков:

6.1.7.1 строить монолог описательного или повествовательного характера с элементами рассуждения с опорой на план, схему, иллюстрации, рекламные ролики; соблюдать орфоэпические нормы;

6.3.6.1 писать творческие работы (90-110 слов), представляя себя в предлагаемой ситуации и описывая собственные ощущения;

6.4.2.1 использовать фразеологические обороты;

6.1.3.1 пересказывать подробно, кратко, выборочно содержание текстов (повествование, описание) от 3-го лица;

6.1.4.1 прогнозировать развитие сюжета по ключевым словам;

6.2.3.1 понимать применение фразеологизмов, обращений, однородных членов предложений, вопросительных и восклицательных, побудительных предложений.

Образовательными продуктами при реализации данного плана должны стать: исследовательский проект «Речевые функции фразеологизмов» (работа уже активно ведется: проведены базовые опросы учащихся школы, педагогов и наших подопечных – пожилых людей); создание текстов для проведения экскурсий по школьному музею с разными возрастными категориями; подготовка и проведение конкурсов эссе на духовно-нравственные темы (во второй и в четвертой четверти); создание мемориального альбома «Государственная награда в доме» на основе записей воспоминаний старожилов нашего села; выполнение практической части авторской программы «Курс «Глобальные компетенции» для 5-9 классов уровня основного среднего образования. Юнит «Гражданственность и патриотизм» «Школьный музей как средство патриотического воспитания» (запись историй самых запоминающихся экспонатов школьного музея, проведение экскурсий в школьный музей для учащихся начальных классов, запись воспоминаний педагогов-пенсионеров, пере-

писка, дополнение летописи школы, сбор материала для стенда о выпускниках школы, которые вернулись работать в родную школу, «Где учился, там и пригодился», создание Стены памяти, помощь по необходимости пожилым людям-нашим подопечным, поздравления с праздниками, работа со СМИ).

По итогам суммативного оценивания за первую четверть текущего учебного года баллы за навыки «Письмо» и «Слушание и говорение» увеличились в среднем на 1 балл в сравнении с итогами прошлого года, но только у тех учащихся, которые регулярно участвуют в предлагаемой

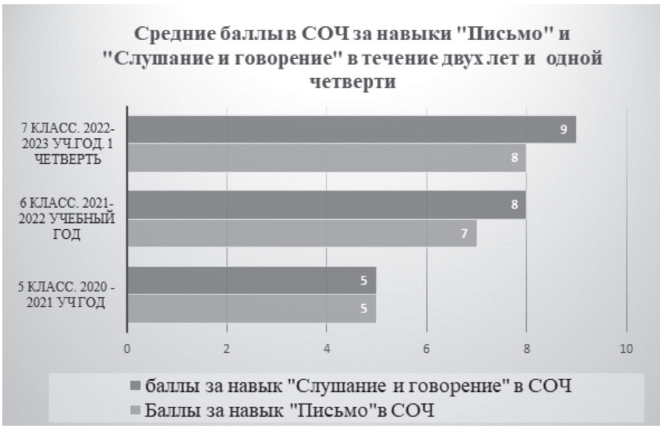

волонтерской работе.

Таким образом, участие в волонтерской деятельности как средство развития коммуникативных навыков дает положительные результаты. Но требует серьезного подхода к планированию и систематичности в организации данной работы. Огромное значение имеет охват, максимальный процент вовлеченности детей. Предлагаемый метод организации внеклассной работы по предмету может вызывать неподдельный интерес и являться ярким примером повышения качества знаний детей, развития их творческих способностей и формирования коммуникативных навыков.

Литература:

1. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2022 – 2023 учебном году» (с.135) (с.146) [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://uba.edu.kz/storage/app/media/%D0%98%D0%9C%D0%9F%20%D0%B-D%D0%B0%202022-2023%20%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%B1%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4.pdf

2. «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» (далее – ГОСО) (приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348) [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017669

3. Закон Республики Казахстан «О волонтерской деятельности» от 30 декабря 2016 года № 42 – VI ЗРК) [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000042/history

4. Коммуникативные навыки (2019 – 12 – 04 #Статьи) [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://zhyvoedelo.com/ru/news/kommunikativnye-navyki

Блог учителя в социальной сети как одна из возможностей для развития системы электронного обучения

Древняя китайская мудрость гласит, что самым большим наказанием для человека является жить в эпоху перемен. Уверена, с этим не согласятся ученики современной школы. Образование, взявшее курс на изменение педагогической парадигмы от знание центристской к компетентностной, нацеливает школу не только - и не столько – на то, чтобы ученик овладел определённым набором знаний, умений и навыков, сколько на овладение надпредметными умениями, которые призваны помочь ему реализоваться именно в *изменяющихся условиях* настоящего момента. Речь идёт о компетенциях, или, по-другому, качествах и умениях 21 века, включающих в себя:

- **умения, необходимые для обучения и инноваций**, среди которых творческий подход и новаторство, критическое мышление и способность решать проблемы, коммуникабельность и сотрудничество;
- **умения, касающиеся СМИ и технологий, -** информационная и медиаграмотность, грамотность в области ИКТ;
- **умения, необходимые в жизни и в работе**, - гибкость и способность к адаптации, инициативность и самостоятельность, социальные и кросскультурные качества; продуктивность и вовлечённость, лидерство и ответственность.

Весь этот спектр умений должна развить современная школа. Однако это будет невозможным без формирования у учащихся ***знаний*** по основным учебным дисциплинам и их глубокого понимания. Ведь именно на этой базе строится умение критически мыслить и эффективно обмениваться информацией.

Движущимися факторами современного мира являются технологии и мультимедиа, которые связаны с большими объёмами информации, изменениями технологических инструментов, поэтому *система* современного обучения подразумевает и определённую ***образовательную среду***, которая даст обучающимся возможности для развития и дальнейшей самореализации. Такой образовательной средой, доступной и востребованной, может стать блог учителя в социальной сети.

Целевой группой проекта являются учащиеся (в настоящий момент это 7-классники) и их родители, которые могут выяснить, насколько верно сын или дочь выполняет до-

машние задания, узнать у учителя об успехах ребёнка, о его продвижении или отставании.

Цель проекта: повышение качества знаний по русскому языку и литературе через использование Интернет-технологий и элементов системы электронного обучения.

Задачи проекта:

1. Обучать работе в сети Интернет (сервисы Google: документы, таблицы и т.д.; цифровые образовательные ресурсы: видеоуроки, интерактивные таблицы и др.)

2. Развивать у учащихся умение использовать возможности сети Интернет для повышения качества собственных знаний, умений и навыков через осуществление целенаправленного поиска, обработку и представление информации.

3. Воспитывать у учащихся качества и умения 21 века.

Рассмотрим данный проект через технологию ПРИМА.

Проблема обозначена в эпиграфе: «Учиться любое время, в любом месте...». Она возникла не случайно. Школа-гимназия №10 города Рудного являлась опорной школой Департамента по защите прав детей по проблеме «Школа – центр формирования здорового образа жизни». Хорошие традиции, заложенные в то время, успешно развиваются и по сей день. Так, более 70% обучающихся посещают секции при городском спортивном клубе «Горняк» (хоккей, конькобежный спорт, плаванье, лёгкая и тяжёлая атлетика), имеют значимые результаты в спорте. Многие ребята несколько раз в год участвуют в соревнованиях как в городе, так и за его пределами, не посещают в это время учебные занятия. Оценки такие дети имеют, как правило, по всем предметам хорошие, и ни им, ни их родителям, ни мне, как учителю, не хочется, чтобы соревнования шли в ущерб учёбе... У любой медали, как известно, две стороны, и если эта группа детей, о которой я сказала выше, - высокомотивированные, то и немотивированных обучающихся не меньше. Они «забывают» дневники, то, что им задавали и т.д. («тот, кто НЕ хочет, ищет причины...») Родители зачастую не имеют возможности каждый день приходить школу узнавать домашнее задание, телефонные звонки учителю – тоже не выход. Чтобы комплексно решить проблему как мотивированных, так и немотивированных учащихся – ибо тот, кто хочет, изыскивает возможности! - и был создан блог в социальной сети. В основе создания – идея консультационной помощи обучающимся, по какой-либо причине пропустившим занятия либо не до конца усвоившим ту или иную тему курса русского языка. Сразу возникает вопрос: почему блог учителя был создан в *открытой* социальной сети, а не на специализированном портале? Дело в том, что ученикам 6-7 классов гораздо удобнее и проще на сегодняшний пользоваться именно открытыми соцсетями, нежели специально выходить на образовательные порталы, реги-

стрироваться там и – благополучно о них забывать...

Ресурсы для решения

Ресурсы для учителя – компьютер (ноутбук, планшет) с программным обеспечением Microsoft Office, наличие сети Интернет. Здесь особо хочется отметить воспроизводимость и экономичность (и даже в некотором роде эргономичность) проекта для *любого* учителя, ибо, помимо технических средств, для работы самого блога необходима бесперебойная работа сети Интернет и наличие определённого количества времени (около 2 часов: 1 час на обработку материалов для размещения в блоге, 1 час – на консультации учащихся и родителей).

Ресурсы для учащихся и родителей – компьютер или сотовый телефон с выходом в Интернет, с поддержкой видео.

В конце учебного дня учитель в микроблоге социальной сети выкладывает домашние задания с необходимыми комментариями и пояснениями для отсутствующих, схемы, таблицы, алгоритмы, которые были разработаны и отработаны на уроке с классом, ссылку на видеоуроки по пройденной теме (на данный момент используется сайт Интер-урок. ру).

Каждый ученик в определённое время (с 19.00 до 20.00 ежедневно, кроме субботы и воскресенья) может получить консультацию по любому интересующему вопросу темы через систему быстрых сообщений или через личные сообщения.

Основной ***метод*** для реализации данного проекта – самостоятельная работа учащихся, которая включает и поисковую, и творческую работу (в зависимости от заданий).

После прохождения фокусного мастер-класса образовательной галактики Intel «Проектирование урока с использованием ЦОР в «Системе электронного обучения», у меня родилась идея использования сервисов Google. Так, в настоящее время используются такие сервисы, как Google-документы (размещение обучающимися в сети Интернет своих сочинений, их последующее обсуждение; размещение учителем каких-либо памяток, планов, заданий и т.д.), инструмент для создания схем Cacoo.com, Google-таблицы. Алгоритм работы с сервисами прост: автор размещает ссылку с настройкой всеобщего доступа, по которой можно пройти и получить необходимую информацию, прокомментировать, откорректировать работу одноклассника или даже стать соавтором того или иного материала (если это предусмотрено заданием).

И что в результате?

Результативность проекта можно оценить с позиций ***предметных*** (успеваемость и качество по русскому языку и литературе – каждую четверть и каждый год) и ***системно-деятельностных результатов*** (владение *системой* знаний по предмету, умение использовать её в нестандартных ситуациях, владение методами познания, конструирования, исследования, творческого применения,

владение современными ИКТ, развитые коммуникативные способности). ***Предметные результаты*** оцениваются по 5-балльной шкале; ***системно-деятельностные*** – через результативность участия в олимпиадах, конкурсах исследовательских проектов.

Результативность оценивается с трёх позиций: обучающиеся, родители, учитель.

Обучающиеся. Повышение мотивации к изучению русского языка и, как следствие, повышение качества знаний. Развивитие умение использовать разнообразные Интернет-технологии в образовательных целях (в частности, умение использовать инструменты Google для непосредственной работы в Сети); умения и качества 21 века.

Способ оценки действий: если речь идёт о *творческих работах*, о проектах, которые ученики размещают в сети, то это критерии по каждому виду работы, разработанные самими учениками. Если же речь идёт об *исполнительской дисциплине* учеников (что тоже весьма важно), то это наличие домашнего задания, выполненного в полном объёме, у всех учеников класса.

Родители. Осуществление обратной связи с учителем. Отслеживание успехов ребёнка.

Учитель. Повышение собственной информационной и медиаграмотности, повышение профессиональной компетентности в области использования информационных технологий, в частности, использования Интернет-технологий для обучения и развития учащихся.

Перспективы

В качестве перспектив можно выделить следующие:

1. Создание и размещение в блоге собственных видеоуроков при помощи учащихся (съёмка, монтаж). Это возможно, так как многие ученики данных классов посещают кружок «Журналистика» на базе школы-гимназии и принимают активное участие в создании выпусков школьных новостей;

2. Создание учениками собственных обучающих ресурсов (Wiki-сайтов по определённым темам курса русского языка и литературы, видео-подкастов, тестов в режиме онлайн и др.).

Многие считают Интернет-технологии слишком обезличенными, однако ещё древнегреческий философ Аристипп говорил, что детей нужно учить тому, что пригодится им, когда они вырастут. Сегодня это, в первую очередь, умение учиться – и учиться *самостоятельно:* при помощи учебника, Интернета или других технологий, которые уже доказали свою эффективность.

Екатерина РУМБАХ,
заместитель директора по НМР,
учитель русского языка и литературы
школы-гимназии №10,
г. Рудный,
Костанайская область.

Собраться вместе, чтобы вместе работать

«Один в поле не воин» – эта пословица знакома с раннего детства каждому образованному человеку. В этом ещё раз мы убедились, когда оказались в нужное время в нужном месте – на курсах повышения квалификации педагогических работников РК. Поэтому решили объединиться в творческую группу и совместно внедрять идеи «Программы» в учебный процесс. В состав группы входят четыре учителя начальных классов: Усова Татьяна Павловна, Луковкина Галина Алексеевна, Александрова Наталья Анатольевна, Урускаева Эльвира Мухаметхановна, учитель биологии – Маленкова Елена Яковлевна и учитель географии – Шкутько Татьяна Владимировна. У каждого из нас за плечами немалый педагогический опыт.

Луковкина Галина Алексеевна использует на уроках активные методы обучения, деловые игры, технологию сотрудничества. Перед учениками ставятся посильные познавательные проблемы, для решения которых, они учатся анализировать, сравнивать, обобщать, применять теоретические знания практически. Уроки Урускаевой Эльвиры Мухаметхановны обеспечивают право каждого школьника на индивидуальное развитие, которое не противоречит его природным возможностям, склонностям, интересам, а способствует их совершенствованию. Александрова Наталья Николаевна успешно использует работу в группах, где ученики предлагают свои доводы, совместно выбирают наиболее правильный путь решения и представляют его классу. Уроки для Шкутько Татьяны Владимировны, в первую очередь, это взаимодействие «ученик – ученик», где роль учителя – координатор получения знаний и модератор, а также строятся на самостоятельном поиске истины, на анализе и синтезе разных точек зрения, собственных наблюдений. Маленкова Елена Яковлевна для развития мыслительных процессов включает в уроки проблемные ситуации для осмысления полученной информации и специальные задания, способствующие развитию внимания, памяти, мышления, креативности. Усова Татьяна Павловна уделяет особое внимание формированию у детей способности самостоятельно мыслить, добывать и применять знания, тщательно обдумывать принимаемые решения и планировать действия, эффективно сотрудничать в разнообразных по составу группах. Мы, учителя-практики, поняли, что сотрудничество и работа в коллек-

тиве помогают нам улучшить эффективность учебного процесса. И не важно, какой предмет ты преподаешь, работаешь с малышами или с выпускниками средней школы. Важно, что рядом с тобой взрослые люди – единомышленники. Нас много – в этом еще раз мы убедились, приняв участие различных педагогических форумах в г. Костанай. Более 200 педагогов нашей республики прибыли для того, чтобы перенять бесценный опыт своих коллег. К форуму наша творческая группа разработала сборник уроков «Путь к успеху», который составлен на основе практического опыта и позволяет проследить разнообразие приёмов обучения, постепенный переход от более простых стратегий в начальной школе до самостоятельной организации индивидуальной, групповой и коллективной деятельности в старшей школе. Сборник включает вступительную статью, в ней мы выделяем особенности развития интеллекта детей каждой возрастной группы. Вниманию учителей-предметников предложена серия из шести уроков, разработанных в соответствии с идеями Программы семи модулей. Каждый урок построен с учётом возрастных особенностей учеников. Хочется отметить активное участие в работе форума Маленковой Елены Яковлевны, которая совместно с Журавлевым Владимиром Леонидовичем (учитель истории города Лисаковск) провела мастер класс по наиболее актуальной теме «Саморегуляция и развитие метапознания». Наша группа готова предложить долгосрочное сотрудничество другим учителям, которое позволит расширить горизонты педагогической мысли, понять специфику различных предметов, укрепить обоснованность выбора методов современного обучения. Опираясь на наш многолетний опыт, мы сможем найти надёжных партнеров в любой точке мира.

Творческая группа
сертифицированных
учителей
«Путь к успеху»
города Рудный.
Костанайская область.

Воспитать – дело чести

Открываются новые современные детские сады, реконструируются имеющиеся. И очень важно, чтобы маленький гражданин страны был в надежных и добрых руках людей с чутким сердцем, чтобы он воспитывался профессионалами с большой буквы.

Таких педагогов немало в наших дошкольных учреждениях. Хотелось бы рассказать о замечательном воспитателе детского сада №1 Матюшенко Татьяне Борисовне, которая более **17 лет посвятила трудной, но интересной профессии.**

В Татьяне Борисовне сочетается огромное трудолюбие, любовь к своей профессии и детям, стремление к совершенствованию педагогического мастерства. Она владеет различными формами организации воспитательно-образовательного процесса. Главным в своей работе считает: развитие коммуникативных навыков и творческих способностей у детей, формирование духовной культуры и содействие развитию инициативы, воображения, самостоятельности.

Татьяна Борисовна организовала в своей группе «театральный уголок», где есть пальчиковый, теневой, настольный театр. В повседневной работе Татьяна Борисовна привлекает детей к рассказыванию коротких сказок, рассказов, чтению потешек, скороговорок, разыгрыванию с ними занимательных сценок. Тем самым, воспитатель учит своих воспитанников передавать эмоциональное состояние человека, способствует желанию выступать перед родителями, сверстниками. Очень важно, что с такого возраста дети встречаются с доброжелательным, уважительным и мудрым отношением к себе. Работа с родителями – это сложная и важная часть деятельности педагога, но и в этом вопросе Татьяна Борисовна на высоте. У нее сложились дружеские, партнерские отношения с мамами и папами воспитанников: для них проводятся тематические собрания, индивидуальные беседы, консультации.

Татьяна Борисовна – постоянный призер конкурсов профессионального мастерства для педагогов дошкольных организаций, неоднократно награждалась грамотами. Среди коллег воспитатель снискала авторитет и уважение. Мы гордимся, что в Рудном работают такие воспитатели!

Гульнара БИКБАЕВА,
методист КГКП «Ясли-сад №1»,
Татьяна АХОНЕН,
музыкальный руководитель
КГКП «Ясли-сад №1»
г. Рудный,
Костанайская область.

Жер және өмір

Аяжан Турбековна БАЙДИЛДАЕВА,
Әл-Фараби атындағы №145 ЖББМ биология пәні мұғалімі.
Бостандық ауданы,
Алматы қаласы.

Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	5.2.1.1 Макро- және микроәлем нысандарын ажырата білу және мысалдар келтіру; 5.2.2.1 Жер ғаламшарының пайда болуын түсіндіру; 5.2.2.2 Жердің құрылысы мен құрамын атау.			
Сабақтың мақсаты	*Жердің адам өміріндегі маңыздылығын түсіндіру;* *Жерге қамқорлық жасау қарым-қатынастарын дамыту.*			
Бағалау фкритериіі	*Оқушы оқу мақсатына жетеді, егер:* Жермен өмір туралы өз ойларына тура анықтама береді; Жер туралы тапсырмаларды құрастырып анықтап жазады; Топпен дұрыс баға бере алады.			
Сабақтың кезеңі	**Мұғалімнің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Басы	1. Мұғалімнің кіріспе сөзі. (Сабаққа психологиялық көңіл-күй) 2. Үй жұмысын тексеру (бақылау, өзін-өзі тексеру, өзара тексеру) **<u>Мақсаты:</u> оқу материалының игерілу деңгейін тексеру, проблемалар**, проблемаларды анықтау және оларды түзету.	Оқушы өз жұбын табады. Әдіс арқылы қайталау. Сұрақ жауап орындайды.	Қол шапалақ	 Топқа бөлуге арналған карталар

	1**А) Тірек білімдер актуалдау** **Формасы:** ұжымдық. **Әдісі:** жеке. **Тәсілі:** сұрақ-жауап. • Жалпылама сұрақ: **1.** Кинетикалық энергия; **2.** Потенциалдық энергия. **Оқушылардың жақын арада даму аймағын анықтау. Оқушылармен бірлесіп сабақтың/оқу мақсатын анықтайды.** Мұғалім үнтаспадан құстың, судың, ағаш жапырақтарының сыбдырын естіртеді. Оқушылар сол дауыстар бойынша иелерін атап шығады. Балалардың жауаптары тыңдалып, сабақтың тақырыбын шығарады. Балалар барлығы қосылып С. Қалиевтің өлеңін оқиды. Бұлбұл қалай сайрамас, Жайнап тұрса жер – аспан. Ел-жұрт қалай жайнамас. Ынтымағы жарасқан.			
Ортасы	**5. Жаңа тақырыпты түсіндіру Модуль СТО әдісі: ЖИГСО 1, 2** Мәтінмен жұмыс. Мәтінді екі бөлікке бөліп, ЖИГСО әдісі арқылы оқытады. Әр топтың көшбасшысы басқа топтарға оқығандарын түсіндіреді.	Слайдта көрсетілген ресурстарды талқылайды	Смайликтер арқылы ҚБ өзін өзі бағалау	Слайдар

	1-тапсырма. Модуль. Диалогтық оқыту (топтық жұмыс). Топ «жер», «табиғат» болып бөлінеді. Екі шардың ішінде қағазға жазылған сұраққа жауап береді. **«Жер» тобына:** 1. Жер туралы не ойлайсыңдар? **«Табиғат» тобына:** 2. «Табиғат пен жер тығыз байланыста» деген ұғымды сендер қалай түсінесіңдер? **2-тапсырма. Модуль СТО, әдісі: миға шабуыл.** Дәйексөз «Баптағанға – жер жомарт» деген халық даналығының мәнін оқушылар түсіндіреді: - Жерді күтіп, баптап, таза ұстау керек. Өйткені Жер-ана жомарт та дархан көңілімен адамға барын бергісі келеді. Тіпті қазба байлықтар да жерден алынады. Түрлі жеміс-жидектер де, әсем гүлдер де, тіпті дәнді дақылдар да ұдайы суарып, күтіп баптағаннан кейін көбейе түседі. **3-тапсырма. Модуль оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер**, (2 топ жеке орындайды) - Балалар, қазір мен тақтаға дөңгелек жасыл қағаз ілемін. Бұл біздің жеріміз. Ал сендер жердің көркейіп, сұлуланып, тіршілікке енуі үшін жұмыла жұмыс жасаңдар. Алдарында жатқан қағаздардан жерде тіршілік ететін жерге көрік беретін тіршілік иелерінің суретін	Бейнероликтен тақырыпқа сай берілген түсініктерді дамыту арқылы, мәтіндегі тапсырмаларды орындау барысында ой өрісін жетілдіру арқылы бәсекеледеді Слайдта берілген сұрақ жауапты орындайды Сұрақ жауап арқылы сұраққа жауап береді, логикалық ойлай білуі мен сыни көзқарасы таныта білу дағдылары қалыптасады	**ҚБ** «Бәрекелді,әттеген-ай» Бағалау парақшасын толтырады. **ҚБ Бағдар-шам**	Ашық сұрақ-жауаптар

	салып, коллаж дайындаңдар. (Балалар әрқайсысы жеке-жеке түрлі түсті қағаздан гүлді, ағашты, суды, тауды, жан-жануарларды жасап, іледі) **4-тапсырма. Модуль Диалог (топпен жұмыс) Ассоциация** Айтылған ойларды бекіту үшін тапсырма орындалады. Тапсырма бойынша оқушылар суретті пайдаланып, төмендегі тақырыптар бойынша өз ойларын білдіреді. Тапсырма топқа бөлініп орындалады. Балалар екі топқа бөлінеді. Бір топ – «Жердің қасиетін» жазып, топтастыру жасайды, екінші топ – «Жерге қамқорлық» туралы жазып топтастыру жасайды. Тапсырмаларын плакатқа маркермен орындайды, тақтаға іліп, жария етеді. 1. «Жердің қасиеті» ---------------------------------- 2. «Жерге қамқорлық» **Топтағы жұмыс критерийі мен топ жұмысын бағалау критерийі ұсынылады:** **1.** Топтағы ынтымақтастық сақталған; **2.** Барлық топ мүшелерінің белсенділігі; **3.** Тақырыптың жаңа идеямен ашылуы; **4.**Уақыттың сақталуы. **(Ж, Т, Б)** Оқушыларға ғылымдағы зерттеулердің			

	дамуы бойынша жасаған жорамалдарын талқылауға уақыт беріңіз. Оқушыларға өздерінің қызығушылықтары туралы ой шертулерін және олар зерттеулер жүргізгілері келетін аймақты анықтауларын ұсыныңыз. **(Т)** Топтың постерді қорғауы және басқа топтардың бағалауы. **Мәтінмен жұмыс.** Сабақтың тақырыбын баяндау. «Адам әрекетінен жер бетінің өзгеруі». **«Бағыттап оқу»** арқылы, мәтінді бөлімдерге бөліп оқыту. Табиғаттың экологиялық проблемалары туралы жазып, өз пікірлерін ортаға салады. **Қорытындылау.** **1. Сұрақ-жауап:** - Сонымен бұл мәтінді оқи отырып, қандай ой түйдіңдер? - Адам үшін жердің қандай маңызы бар? - Адам мен жер бірге өмір сүре ме? - Жерді қалай қорғау керек?			
Сабақтың соңы	**Қорытынды тапсырма.** Тапсырма: Дәптерде берілген аяқталмаған ойды оқушылар өз ойларымен жалғастырып эссе жазуы тиіс. Жер – бәрімiздiң анамыз. Онсыз тiршiлiк жоқ. Өйткенi, ... Жер – бәрімiздiң асыраушымыз. Өйткенi, ...	Бүгінгі сабақтан түйген ойлары мен тұжырымдарына байланысты кері байланыс жасайды.		Рефлексия парағы

	Рефлексия. **Мақсаты:** Оқушылардың өз тәртіптеріне рефлексия жасауды мобильдендіру (мотивация, әрекет тәсілдері, қарым-қатынас). **Рефлексия.** Оқушылар стикерге мына сұрақтарға жауап жазады: Учащиеся, предварительно подписав стикеры, записывают: 1. Маған сабақта не ұнады. 2. Маған немен жұмыс істеу керек? 3. Смайл арқылы өзінің көңіл-күйін бейнелейді және стикерді күн бейнесіндегі тақтаға жапсырады. **2. Үй тапсырмасы.** Жаттығу.			

Үйге тапсырма		
Саралау – оқушыларға көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз: бір оқушыдан күтілетін нәтиже, дербес қолдау көрсету, уақытты ұтымды пайдалануды есепке ала отырып, сабақтың кез келген кезеңінде қолданыла алады.	**Бағалау** – оқушылардың сабақ барысында үйренгенің бағалау үшін қолданылатын әдіс-тәсілдер арқылы бағалай алады. Мадақтама, марапаттау Осы бөлімде оқушылар жеңіл атлетика бойынша	**Денсаулық** және қауіпсіздік ережелерінің сақталуы. Денсаулық сақтау әдістері, сергіту сәттері мен белсенді іс-әрекет түрлері. Оқушылар басқа оқушылардың жаттығуларының реттілігін оқиды және кері байланыстың

Жұптық және топтық жаттығуларды, сонымен қатар қозғалыстың құрамдас элементтеріне сараптау жүргізу, көрсету, талқылау және мәлімдеу	түрлі жаттығулар орындайды, жүгіру жаттығуларын танып біледі, сонымен қатар өз денсаулықтарын жаттығулар арқылы бекітеді.	құрамдылығын көрсетеді. Оқушылар секіру қабілеттерін құрамдас жаттығулардың дамуына себепкер болатын топтық жұмыстарды орындау кезінде біріктіріп жібереді.
Сабақ бойынша рефлекция: **1.** Сабақ мақсаттары дұрыс қойылған ба? Оқушылар нені үйренді?		
2. Оқушылардың барлығы ОМ қол жеткізді ме?		
3. Сабақта саралау дұрыс жүргізілді ме?		
4. **Сабақта уақыт кезеңдері сақталды ма?**		
Жалпы оқушыларды бағалау: 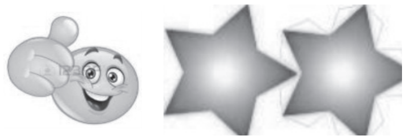		
Сабақтың жақсы екі аспектісі (оқытуға, үйренуге қатысты)		
Сабақты жақсартуға не ықпал ете алады (оқыту және үйрену) Сабақты жақсартуға оқушылардың сол сабаққа берген кері байланысы. Сол арқылы оқушылардың қажеттілігіне қарай келесі сабақты жүйелі жоспарлау.		
Сабақ барысында сынып туралы немесе жекелеген оқушылардың жетістігі (қиындықтары туралы нені білдім, келесі сабақтарда неге көңіл бөлу қажет?)		

Индекс 75487

ПЕДАГОГ

журналы

Құрметті оқырман қауым!

Қолдарыңызға тиіп отырған журнал мектеп, мектепке дейінгі, арнайы, жоғары оқу орындары мұғалімдері мен оқытушыларына, жалпы оқырмандарға арналған. Журналға «Казпочта», «Ернұрпресс»,

«Евразия Пресс», «Эврика-пресс» арқылы жазылған тиімді.

Жазылу ай сайын жүргізіледі.

Мекен-жайымыз: 050036, Алматы қаласы, Мамыр-2, 13-7.

Басылым индексі
АБОНЕМЕНТ
75487

Педагог

Комплекті саны

2023 жылға, айлары

қайда

(почта индексі) (мекен-жайы)

кімге

(аты, жөні)

Тасымалдау карточкасы
75487
Басылым индексі

ПВ орны

Бағасы	Жазылу мекен-жайын өзгерту	...теңге ...теңге	...тиын ...тиын	комплекті саны	

2023 жылға, айлары

қайда

қайда

(почта индексі) (мекен-жайы)

кімге

(аты, жөні)

Қиып алыңыз да, жазылыңыз!